

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2012

Marián Kíbig

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**SÚČASNÝ STAV UKLADANIA ALTERNATÍVNYCH
TRESTOV V SLOVENSKEJ REPUBLIKE**

Bakalárska práca

Študijný program: Sociálna práca
Školiace pracovisko: Katedra sociálnej práce a sociálnych vied
Školiteľ: PhDr. Martin Lulei PhD.

Nitra 2012

Marián Klábik

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Marián Klábik
Študijný program: sociálna práca (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st.,
externá forma)
Študijný odbor: 3.1.14 sociálna práca
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Súčasný stav ukladania alternatívnych trestov v Slovenskej republike

Anotácia: Bakalárska práca má teoreticko – výskumný charakter. Hlavným cieľom práce je deskripcia a sekundárna analýza súčasného stavu ukladania alternatívnych trestov v Slovenskej republike, a to na základe teoretických poznatkov z odbornej literatúry z oblasti alternatívnych trestov a výstupov zo štatistických dát Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky z rokov 2006 – 2010.

Školiteľ: PhDr. Martin Lulei, PhD.
Katedra: KSPSV - Katedra sociálnej práce a sociálnych vied
Vedúci katedry: doc. PhDr. Milan Tomka, PhD.

Dátum zadania: 29.09.2010

Dátum schválenia: 04.10.2010

doc. PhDr. Milan Tomka, PhD.
vedúci/a katedry

ABSTRAKT

KÍLBÍK, Marián: *Súčasný stav ukladania alternatívnych trestov v Slovenskej republike*. [Bakalárska práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Katedra sociálnej práce a sociálnych vied. – Školiteľ: PhDr. Martin Lulei, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc.). – Nitra : FSVaZ, 2012. 45 strán.

Bakalárska práca sa zameriava na súčasný stav ukladania alternatívnych trestov v Slovenskej republike. Hlavným cieľom bakalárskej práce je deskripcia a sekundárna analýza súčasného stavu ukladania alternatívnych trestov v Slovenskej republike, na základe výstupov štatistických dát Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky z rokov 2006 až 2010 a odbornej literatúry z oblasti alternatívnych trestov.

Kľúčové slová: alternatívny trest, trest povinnej práce , trest domáceho väzenia, sociálna práca v trestnej justícii

ABSTRACT

KĽBIK, Marián: The current state of awarding alternative punishments in the Slovak republic. [Bachelor's thesis] – Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health Care, Department of Social Work and Social Sciences.- Supervisor: PhDr. Martin Lulei, PhD. Degree of qualification: Bachelor (Bc.)- Nitra: FSVZ, 2012. 45 pages.

The bachelor's work deals with the ways of awarding alternative punishments in the Slovak Republic. The main goal of this work is description and secondary analysis of the current state of awarding alternative punishments in the Slovak republic based on outputs of statistical data Ministry of Justice in the Slovak republic in years 2006- 2010 and studying literature about alternative punishments.

Key words: alternative punishment, community service, home detention, social work in criminal justice.

Ďakujem môjmu školiteľovi

PhDr. Martinovi Luleiovi, PhD.

za cenné rady, odborné usmernenie, podporu a pomoc, ktorú mi poskytol pri vypracovaní
bakalárskej práce.

Ďakujem všetkým, ktorí mi pomohli pri vypracovaní bakalárskej práce.

OBSAH

ÚVOD	9
1. UVEDENIE DO PROBLEMATIKY SANKCIÍ	11
1.1 Pojem, účel a druhy trestov	11
1.2 Zásady ukladania trestov	14
1.3 Význam a ukladanie alternatívnych trestov	15
1.4 Krátky historický exkurz alternatívnych trestov	18
2. ALTERNATÍVNE TRESTY AKO SÚČASŤ RESTNOPRÁVNÝCH SANKCIÍ	20
2.1 Trest domáceho väzenia	20
2.2 Trest povinnej práce	22
2.3 Peňažný trest	23
2.4 Ďalšie druhy alternatívnych trestov	24
3. SEKUNDÁRNA ANALÝZA UKLADANIA VYBRANÝCH ALTERNATÍVNÝCH TRESTOV	31
3.1 Cieľ práce	31
3.2 Metodika práce a metódy skúmania	31
3.3 Výsledky práce	32
3.4 Deskripcia celkového počtu odsúdených v SR v rokoch 2006-2010	32
3.5 Kvantita uložení peňažného trestu a trestu povinnej práce v Slovenskej republike	33
3.5.1 Počet uložení peňažného trestu v Slovenskej republike v rokoch 2006-2010	33
3.5.2 Počet uloženia trestu povinnej práce	35
3.6 Analýza ukladania trestu domáceho väzenia a komparácia rozsahu ukladania tohto trestu v jednotlivých krajoch v SR	36
4. DISKUSIA A ODPORÚČANIA PRE PRAX	38
ZÁVER	42
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ÚDAJOV	43

ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK

Graf 1:	Celkový počet odsúdených v SR v rokoch 2006 až 2010	32
Graf 2:	Podiel peňažného trestu, trestu povinnej práce a trestu domáceho väzenia uloženého v SR v rokoch 2006 – 2010 v %	33
Graf 3:	Počet uložení peňažného trestu v SR v rokoch 2006-2010	34
Graf 4:	Podiel peňažného trestu uloženého v SR v rokoch 2006-2010 v %	34
Graf 5:	Počet odsúdených, ktorým bol uložený trest povinnej práce a ich podiel z celkového počtu odsúdených v %	35
Graf 6:	Počet osôb odsúdených na trest domáceho väzenia a ich podiel z celkového počtu odsúdení v %	36
Tab.1:	Počet osôb, ktorým bol uložený trest domáceho väzenia v rokoch 2006-2010 v jednotlivých krajoch	37

ÚVOD

Trestné právo ako súčasť slovenského právneho poriadku prechádza neustále zmenami z dôvodu ich prispôsobovania potrebám spoločnosti, ako aj neustálym nárastom nových trestných deliktov, ktoré si vyžadujú trestanie páchatel'ov sankciami, ktoré tento trestný zákon špecifikuje a pripúšťa. Trestný zákon bol v rámci svojho prispôsobovania potrebám spoločnosti viackrát novelizovaný, čo prinieslo aj zmeny týkajúce sa trestných sankcií a ich ukladania. Zároveň neustálou snahou o zlepšenie trestnoprávnych kódexov je aj snaha o europeizáciu trestného práva, prinajmenšom o priblíženie k úrovni trestnoprávnych kódexov európskych štandardov.

V oblasti trestov ide najmä o zmenu filozofie ukladania trestov, pretože trest odňatia slobody, ako trest, ktorým sa výrazne zasahuje do základných práv a slobôd jednotlivca by mal byť chápaný ako ultima ratio, teda krajné riešenie trestnoprávneho deliktu. V prípadoch, ak sa jedná o menej závažné trestnoprávne delikty, je potrebné si uvedomiť, že trest odňatia slobody nemôže plniť funkciu preventívnu ani represívnu a preto sa zákonodarca v rámci trestnoprávnych kódexov zaoberal otázkou, akým spôsobom bude splnená funkcia ochrany spoločnosti a zároveň pozitívna motivácia páchatel'a trestných činov, ktorá vo svojej podstate bude plniť aj výchovnú funkciu. Na základe skúseností a praxe bolo jedným z cieľov rekodifikácie trestného práva aj zefektívnenie trestov. V rámci Trestného zákona č. 140/1961 Zb. v znení neskorších predpisov nemali súdy vzhľadom na jednotlivé druhy trestov a to odňatie slobody, stratu čestných titulov a vyznamenaní, stratu vojenskej hodnosti, zákazu činnosti, prepadnutie majetku, peňažného trestu, prepadnutia veci, vyhostenia a zákazu pobytu dostatočný priestor, aby mohol uložiť taký trest, kde by efektívnejšie bola naplnená okrem funkcie ochrany spoločnosti aj funkcia pozitívnej motivácie páchatel'a trestného činu. Z tohto dôvodu došlo v rámci rekodifikácie trestného práva doplneniu do Trestného zákona č. 300/2005 v znení neskorších predpisov ďalších alternatívnych trestov, ktoré výrazným spôsobom dali súdom dostatočný priestor, aby pri rešpektovaní základných zásad ukladania trestov mohli uložiť spravodlivý trest, ktorý aj napriek tomu, že znamená štátne donútenie a určitú ujmu je pre páchatel'a menej závažného trestného činu humánnejší a tým zároveň sa zlepšuje aj individuálny preventívny účinok. Dôvodom a prínosom využívania alternatívnych trestov je hlavne eliminácia nevýhod trestu odňatia slobody. Nedochádza k elementárnemu narušeniu vzťahov, či už rodinných alebo spoločenských a k strate zamestnania, či bývania. Výkon alternatívnych trestov súvisí

z nižšími nákladmi vynaloženými jednotlivých odsúdených a možnosťou bezproblémového zaradenia páchatel'a do spoločnosti za predpokladu, že to chce aj sám odsúdený, preto je významným faktorom pri ukladaní alternatívnych trestov je individuálny prístup k páchatel'om. Činiteľom zmien trestnej politiky v praxi je sociálna práca v trestnej justícii, ktorej základným princípom a cieľom je orientácia na všeobecné princípy sociálnej práce a komplementaritu v profesionálnej pomoci a kontroly vo vzťahu k jej cieľovým skupinám. (Lulei, 2011, s.19)

Cieľom tejto bakalárskej práce je systematická deskripcia alternatívnych trestov. Zároveň našim zámerom je na základe výstupov zo štatistických dát Ministerstva vnútra Slovenskej republiky z rokov 2006 až 2010 priniesť prehľad o ukladaní alternatívnych trestov v rámci Slovenskej republiky a to peňažného trestu, trestu povinnej práce a trestu domáceho väzenia, taktiež analyzovať a komparovať rozsah ukladania trestu domáceho väzenia v jednotlivých krajoch Slovenskej republiky a uviesť naše názory týkajúce sa pozitívnych dôsledkov využívania vybraných alternatívnych trestov s odbornou argumentáciou.

1. UVEDENIE DO PROBLEMATIKY SANKCIÍ

Ako bolo už v úvode spomenuté v rámci vývinu trestnoprávných kódexov v Slovenskej republike došlo k výrazným zmenám týkajúcich sa okrem zmeny jednotlivých ustanovení trestného zákona aj k prepracovaniu a doplneniu sankcií ako nevyhnutnej súčasti v rámci trestného konania. Sankciu možno chápať ako negatívny dôsledok porušenia povinnosti stanovenej a uznanej štátom, pričom vo všeobecnosti je možné sankciu chápať aj ako formu štátneho donútenia a zároveň aj ako určitý druh ujmy, ktorý je povinný znášať ten, ktorý bol právoplatne uznaný vinným za spáchanie trestného činu. Je potrebné uviesť, že sankcie majú okrem ujmy aj charakter preventívny a represívny, a čím sa okrem iného rozumie aj prevýchova páchatel'ov a ich uvedenie do spoločnosti s cieľom zabránenia páchania ďalších trestných činov a tým aj ochranu spoločnosti. Sankcie sa v rámci trestnoprávných kódexov rozdeľujú na tresty a ochranné opatrenia, pričom sledujú rovnaký účel, ktorý sa však uskutočňuje rozdielnym spôsobom.

1.1. Pojem, účel a druhy trestov

V tejto kapitole sa budeme venovať pojmu trest, účelom trestu, druhom trestov pred rekodifikáciou trestného práva ako aj po rekodifikácii trestného práva. „Trest je opatrením štátneho donútenia, právnym následkom trestného činu, ktorý súd ukladá páchatel'ovi v mene štátu, na základe zákona a páchatel'ovi spôsobuje určitú ujmu na jeho právach. Trestom sa vyslovuje aj morálne odsúdenie páchatel'a“. (Ivor, Záhora, 2010, s.52)

Trestom v inom poňatí sa rozumie donútenie páchatel'a zákonným spôsobom pri rešpektovaní Ústavy Slovenskej republiky, Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd zo dňa 04.11.1950, ako aj iných všeobecne záväzných právnych predpisov vydaných na jeho vykonanie donútenie páchatel'a podrobiť sa súdom uloženému trestu aj za cenu obmedzenia jeho niektorých základných práv a slobôd za spáchanie niektorého z trestných činov uvedených v osobitnej časti Trestného zákona. Morálne odsúdenie páchatel'a je možné chápať v širokej koncepcii, je však potrebné uviesť, že pod pojmom morálne odsúdenie má Trestný zákon na mysli spoločenské ohodnotenie páchatel'a, ktoré je zahrnuté v uloženom treste.

V rámci ukladania trestov je potrebné sa zaoberať aj otázkou účelu trestu. Trestný zákon v Slovenskej republike vychádza z myšlienky, že základným a finálnym účelom trestu je ochrana spoločnosti pred trestnými činmi a pred ich páchatel'mi.

„Zmysel existencie a prípadnej aplikácie právnych noriem trestného práva je predovšetkým v tom, aby neboli páchané trestné činy vôbec, alebo boli páchané v čo najmenej miere (ochranná funkcia trestného práva). Tento cieľ má sledovať aj trest, pričom jeho ďalšie účinky – individuálna represia, individuálna a generálna prevencia – vlastne vyjadrujú prostriedky na jeho dosiahnutie“. (Burda a kol., 2010, s. 275)

Účel trestu vyjadrený aj v ustanovení § 34 odsek 1 Trestného zákona, je:

- zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatelom trestného činu (ochranná funkcia trestu). Ochrana spoločnosti je základnou funkciou trestania,
- zabrániť odsúdenému v páchaní ďalšej trestnej činnosti (represívna zložka trestu). Jej zmyslom je zabrániť páchatelovi aspoň na určitý čas v páchaní trestnej činnosti,
- vytvoriť podmienky na výchovu odsúdeného k tomu, aby viedol riadny život (individuálna prevencia). V podstate ide o prevýchovu prostredníctvom donútenia,
- odradiť ostatných od páchania trestných činov (generálna prevencia). Je zameraná na potenciálnych páchatelov, ktorých varuje pred páchaním trestných činov, ale aj ostatných členov spoločnosti, v ktorých utvrdzuje pocit právnej istoty a spravodlivosti,
- vyjadriť morálne odsúdenie páchatel'a spoločnosťou. (Ivor, Záhora, 2010, s.52)

Druhy trestov sú vyjadrené v ustanovení § 32 Trestného zákona, pričom na rozdiel od predchádzajúcej úpravy Trestného zákona č. 140/1961 Z. z. v znení neskorších predpisov boli z dôvodu rekodifikácie trestného práva niektoré pozmenené a doplnené nové druhy trestov. Druhy trestov, ktoré sú upravené v našom právnom poriadku majú svoju oporu v Ústave Slovenskej republiky, ako aj v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd zo dňa 04.11.1950 v znení doplňujúcich protokolov.

V rámci ustanovenia § 27 Trestného zákona č. 140/1961 Zb. v znení neskorších predpisov bolo možné páchatelovi uložiť tresty, a to:

- a) odňatie slobody,
- b) stratu čestných titulov a vyznamenaní,
- c) stratu vojenskej hodnosti,
- d) zákaz činnosti,
- e) prepadnutie majetku,
- f) peňažný trest,
- g) prepadnutie vecí,
- h) vyhostenie,
- i) zákaz pobytu.

Tieto tresty v rámci starej úpravy trestného zákona nedávali taký priestor súdom, aby sa zlepšovali individuálne preventívne účinky páchatel'ov trestných činov, ale boli výsledkom zastaranej filozofie ukladania trestov, ktorá siaha do predrevolučného obdobia v Slovenskej republike.

Na základe priblíženia sa európskym štandardom ako aj na základe zmeny filozofie ukladania trestov, účelu trestov, bolo potrebné pristúpiť k rekodifikácii trestného práva a tým aj k zmene a doplneniu trestov, čím súdy dostali väčšiu možnosť efektívnejšie uložiť páchatel'ovi trestného činu spravodlivejší trest a tým zabezpečiť aj prevýchovu páchatel'a a ochranu spoločnosti.

„Zámerom rekodifikácie Trestného zákona v Slovenskej republike podľa dôvodovej správy, bola, okrem iného, aj idea ochrany práv a slobôd občanov, ich života, zdravia a majetku, vrátane ochrany demokratického zriadenia mimo trestnými prostriedkami, vychádzajúca zo subsidiárnej úlohy trestného práva. V oblasti trestných sankcií to znamená zmeniť filozofiu ukladania trestných sankcií tak, aby v jej rámci bol trest odňatia slobody chápaný ako ultima ratio a široko využívať alternatívne sankcie a odklony, a to v záujme ochrany spoločnosti ako aj pozitívnej motivácie páchatel'a“. (Burda a kol., 2010, s. 278)

Rekodifikáciou trestného práva sa, ako je vyššie uvedené, zapracovali nové tresty a taktiež došlo k zmene niektorých druhov trestov. V rámci terajšej úpravy trestnoprávneho kódexu a to Trestného zákona č. 300/2005 Z .z. v znení neskorších predpisov sú druhy trestov upravené v ustanovení § 32 odsek 1 TZ, kde za spáchané trestné činy môže súd uložiť páchatel'ovi, ktorý je fyzickou osobou, len:

- a) trest odňatia slobody,
- b) trest domáceho väzenia,
- c) trest povinnej práce,
- d) peňažný trest,
- e) trest prepadnutia majetku
- f) trest prepadnutia veci,
- g) trest zákazu činnosti,
- h) trest zákazu pobytu,
- i) trest straty čestných titulov a vyznamenaní,
- j) trest straty vojenskej a inej hodnosti,
- k) trest vyhostenia.

V porovnaní s predošlou úpravou Trestného zákona je zrejmé, že okrem premenovania a úprave niektorých druhov trestov, rozšírili sa možnosti trestného postihu o nové, tzv. alternatívne druhy trestov. Ide o ďalšie alternatívne tresty a to trest domáceho väzenia a trest povinnej práce.

1.2. Zásady ukladania trestov

Zásady ukladania trestov vyplývajú z Ústavy Slovenskej republiky, medzinárodných dohôd, ktorými je Slovenská republika viazaná a z Trestného zákona. Zásady ukladania trestov sú vyjadrené v ustanovení § 34 Trestného zákona a jedná sa o zásady:

- a) zásada nulla poena sine lege
- b) zásada personality trestu
- c) zásada nezlučiteľnosti určitých druhov trestu
- d) zásada ne bis in idem
- e) zásada humánnosti trestu
- f) zásada spravodlivosti trestu
- g) zásada úmernosti sankcie spáchanému trestnému činu.

a) Zásada nulla poena sine lege je zásadou, ktorej obsahom je, že páchatel'ovi trestného činu môže byť uložený len trest uvedený v Trestnom zákone účinnom v čase spáchania trestného činu a v rozmedzí, ktorý ustanovuje Trestný zákon, pričom treba mať na zreteli, že neskorší Trestný zákon sa môže použiť len vtedy, ak je to pre páchatel'a výhodnejšie, pričom táto zásada je vyjadrená aj v ustanovení § 2 odsek 1 Trestného zákona.

„Ak v čase medzi spáchaním trestného činu a vynesení rozsudku nadobudnú účinnosť viaceré zákony, trestnosť činu sa posudzuje, a trest sa ukladá podľa zákona, ktorý je pre páchatel'a priaznivejší“. (Ivor a kol., 2010, s.407)

b) Zásada personality trestu je upravená v § 34 odsek 3 Trestného zákona, kde trest má postihovať iba páchatel'a, tak aby bol zabezpečený čo najmenší vplyv na jeho rodinu a jemu blízke osoby.

„V niektorých prípadoch sa nedá vyhnúť niektorým vedľajším dopadom trestu na rodinu odsúdeného. Tieto dopady (napr. odlúčenie páchatel'a pri nepodmienečnom treste odňatia slobody, zníženie ekonomického štandardu rodiny pri uložení peňažného trestu) však nie sú v rozpore s touto zásadou“. (Ivor a kol., 2010, s.408)

c) Zásada nezlučiteľnosti určitých druhov trestu je vyjadrená v ustanovení § 34 odsek 7 Trestného zákona, ktorá ma za cieľ vylúčenie kumulácie trestov rovnakej alebo podobnej povahy, čo znamená, že nemožno popri sebe uložiť páchatelovi trestného činu tresty odňatia slobody s trestom domáceho väzenia, taktiež trest odňatia slobody s trestom povinnej práce, peňažný trest a trest prepadnutia majetku, trest prepadnutia vecí a trest prepadnutia majetku ako aj trest zákazu pobytu s trestom vyhostenia.

d) Zásada ne bis in idem je vyjadrená v ustanovení § 38 odsek 1 Trestného zákona, pričom znamená (nie dvakrát v tej istej veci). Táto zásada garantuje páchatelom trestných činov, že nie je možné im uložiť trest v tej istej veci, v ktorej už raz boli právoplatne odsúdený.

e) Zásada humánnosti trestu nie je vyjadrená v Trestnom zákone avšak táto zásada vyplýva z Ústavy Slovenskej republiky a to s č. 3, kde je uvedené, že nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu, ako aj z Listiny základných práv a slobôd a to z č. 3 Dohovoru, čl. 7 odsek 2. Tu je potrebné uviesť, že v našom právnom poriadku bola táto zásada humánnosti vyjadrená zrušením trestu smrti a nahradená trestom odňatia slobody na doživotie.

f) Zasadou spravodlivosti trestu rozumieme morálny princíp požadujúci rešpektovanie právnej normy, cnosť spočívajúca v rešpektovaní práv druhých. Spravodlivosť trestu sa vzťahuje na jednotlivé atribúty trestu. Za primárnu možno považovať spravodlivosť vo vzťahu k závažnosti konkrétneho spáchaného trestného činu. (Ivor a kol., 2010, s.410-411)

g) Zasadou úmernosti sankcie spáchanému trestnému činu je možné rozumieť mieru uloženia trestu páchatelovi trestného činu, teda aby trest nebol prísnejší vo vzťahu k závažnosti trestného činu. Páchatelovi je teda podľa tejto zásady možné uložiť len taký výmer trestu, ktorý má svoje opodstatnenie vo vzťahu k samotnému páchatelovi ako aj vo vzťahu k ochrane spoločnosti.

1.3 Význam a ukladanie alternatívnych trestov

Alternatívne tresty sú v zahraničnej odbornej literatúre charakterizované ako špecializované alternatívne sankcie a opatrenia a ich využitia a formy sú vďaka rozdielnym jurisdikciám rôzne. V mnohých prípadoch sa uvádzajú ako prevencia prizonizácie, pretože ich aplikácia nevedie k eliminácii množstva rol a pretrhávaniu väzieb s najbližším okolím. (Vágnerová, 2004 In: Lulei, 2011 s.62)

„S alternatívnymi trestami sú spojené aj nemalé očakávania. Základné ciele, ktoré prijaté opatrenia sledujú, by sme mohli zhrnúť nasledovne:

- zníženie väzenskej populácie,
- zníženie nákladov na trestnú justíciu,
- pokles recidívy,
- prehĺbenie diferenciacie a individualizácie trestného postihu,
- posilnenie individuálnych a generálnych preventívnych účinkov trestu,
- spravodlivejší a humánnejší postih páchatel'ov trestných činov“. (Burda a kol.,2010, s.279)

Zníženie väzenskej populácie je významným cieľom alternatívnych trestov, nakoľko v tejto dobe sa čoraz častejšie stretávame s problémami spojenými s preplnením väzníc. Ministerka spravodlivosti SR v rámci zaoberania sa otázkou preplnenia väzníc uviedla, že nakoľko ústavy na výkon trestu odňatia slobody a ústavy na výkon väzby sú preplnené, ich kapacita sa musí zväčšiť. Návrhy Zboru väzenskej a justičnej stráže (ZVJS), na koncepciu väzenstva na nasledovných desať rokov boli podľa vyjadrenia ministerky spravodlivosti predložené vláde, pričom ide o to, aby bol zákon dodržaný a na každého väzňa pripadala tá kapacita, ktorá na neho pripadať má, pretože dnes je prekročená kapacita väzníc o 1000 väzňov. Jedným z riešení sú elektronické náramky, podľa napríklad poľského modelu, na výkon trestu v domácom väzení. „V súčasnosti asi 1800 právoplatne odsúdených čaká na vykonanie trestu“. (Žitňanská, 2012) V prípade elektronických náramkov – teda uloženia alternatívneho trestu, by Slovenská republika predišla nákladom na budovanie, či rozširovanie väzníc, pričom treba uviesť, že terajšia právna úprava trestného práva nedovoľuje zmeniť právoplatný trest odňatia slobody na trest domáceho väzenia, kde sa dajú využiť elektronické náramky. Z uvedeného vyplýva, že 1800 právoplatne odsúdených musí nastúpiť do výkonu trestu odňatia slobody, pričom v danom prípade sa musia neefektívne využiť financie smerom k prebudovaniu väzníc. Úpravou trestného práva vo veci zmeny trestu odňatia slobody už právoplatného, na alternatívny trest domáceho väzenia by sa predišlo neefektívnemu vynakladaniu štátnych finančných prostriedkov na zväčšenie ústavov na výkon trestu odňatia slobody, pričom aj pre samotných odsúdených /v prípade určitých menej závažných trestných činov/ by takýto trest zabezpečoval individuálne a aj generálne preventívne účinky, a ich výchova by mala väčšie účinky ako je to v prípade výchovy v rámci trestu odňatia slobody. S tým je priamo úmerne spojený aj ďalší význam alternatívnych trestov a to zníženie nákladov na trestnú justíciu.

V prípade budovania nových ústavov na výkon trestu odňatia slobody, prípadne ich prebudovanie, je spojené aj s potrebou prijímania nových príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže, čím sa samozrejme náklady neprimerane zvýšia. Preto je neustále potrebné hľadať alternatívne riešenia v rámci rozhodovania v trestných veciach a ukladať alternatívne tresty, čím sa môže prispieť k zlepšeniu situácie v rámci justície. Významným prvkom v prípade takéhoto nastavenia justície by bol aj pokles recidívy, pretože už samotný páchatelia trestných činov pri alternatívnom treste domáceho väzenia, poprípade pri iných uložených alternatívnych trestoch by nemali možnosť páchania ďalších trestných činov, prípadne by táto možnosť bola zmenšená a to za pomoci ich monitorovania, čo má v konečnom dôsledku aj vplyv na prevenciu.

V neposlednom rade a veľmi významným krokom je aj otázka spravodlivého a hlavne humánnejšieho postihu páchatel'ov, ktorí by nemuseli byť odlúčený od rodiny a mohli by sa naplno starať o fungovanie danej rodiny, nakoľko v prípade ukladania trestu odňatia slobody sa rodina, ako základná bunka spoločnosti rozpadá, pričom je potrebné zdôrazniť rozvodovosť v takýchto prípadoch, pričom páchatel', ktorý bol v rámci výkonu trestu odňatia slobody rozvedený stratí zmysel návratu do spoločnosti a podľahne alkoholizmu, často spojeným zo stratou domova, čím je odkázaný na páchanie ďalších trestných činov. Na tomto poli nachádza uplatnenie sociálna práca, konkrétne sociálna práca v trestnej justícii, veď ako sa vyjadrujú Davies a kolektív autorov, "kriminalita a delikvencia boli hlavnými zameraniami intervencií sociálnej práce odkedy sociálna práca existuje". (Davies, 2000 In: Lulei, 2009, s. 446)

Zameraním sociálnej práce v trestnej justícii ako praktickej činnosti v užšom slova zmysle je práve znižovanie miery recidívy a kontrola kriminality, podpora sociálnej inklúzie obetí, páchatel'ov a ich rodín a obnova trestným činom narušeného sociálneho prostredia. „Sociálnu prácu v trestnej justícii v širšom slova zmysle chápeme ako kontinuálny proces profesionálnej pomoci a kontroly s individuálnym prístupom ku klientovi, zahŕňajúce práve psychosociálne a ekonomické aspekty s cieľom vedenia života bez trestných činov a obnovu trestným činom narušeného sociálneho prostredia“. (Lulei, 2011, s.19-20)

„Skutočná hodnota a zmysel alternatívnych trestov a opatrení spočíva v skutočnosti, že prispievajú k reintegrácii páchatel'ov stimuláciou a zvyšovaním ich zmyslu pre zodpovednosť a zdokonaľovaním ich sociálnych schopností prostredníctvom konfrontácie následkov ich trestného správania a zapojením páchatel'ov do resocializačných činností“. (Derks, 2002 In: Lulei, 2011 s.63) Dôvodom využívania alternatívnych trestov je i znižovanie väzenskej populácie, ktorej počet na Slovensku v posledných rokoch narastá. V roku 2006

bolo v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody a v ústavoch na výkon väzby 8249 osôb, v roku 2007 klesol počet na 7986 osôb a v roku 2008 to bolo 8166 osôb. Pri porovnaní týchto troch rokov môžeme vidieť, že tieto počty boli relatívne ustálené. Avšak v roku 2009 vzrástol počet na 9316 a v roku 2010 na 10031 osôb (MSSR štatistika).

1.4. Krátky historický exkurz alternatívnych trestov

Začiatkom 90. rokov v rámci československého práva dominanciu medzi trestami ako takými, zastával trest odňatia slobody, pričom v mnohých prípadoch bol považovaný za menej účinný, niekedy aj neúčinný.

V rámci vývoja československého práva bolo preto potrebné zaoberať sa a prehodnocovať zmysel trestu odňatia slobody, pričom tento zmysel je možné chápať v dvoch rovinách, ktoré sa však navzájom vylučujú. Ide o prípady, kde odsúdeného trestom odňatia slobody spoločnosť od seba eliminuje a to z dôvodu jeho prevýchovy, naučeniu sa princípov správania sa v spoločnosti, pričom pokiaľ je eliminovaný od spoločnosti, nie je zrejmé, akým spôsobom sa má naučiť v tejto spoločnosti správať, pokiaľ jeho spoločnosť je tvorená inými odsúdenými, ktorí sú taktiež eliminovaný od spoločnosti. Aj napriek penitenciárnej starostlivosti bol a je stále pretrvávajúci problém v oblasti výchovy odsúdených, ako aj ich začleňovanie do spoločnosti. Na základe takýchto poznatkov sa vo vedeckých, politických a odborných kruhoch viedla polemika, akým spôsobom zlepšiť a vykonať posun vo vzťahu k odsúdeným, ktorých je možné naučiť správaniu sa v spoločnosti.

V západnej Európe koncom 70. rokov 20. storočia nastal takýto posun s cieľom zefektívnenia trestov a trvá dodnes, čím sa začali vytvárať alternatívne tresty ako tresty, ktoré mali priniesť zlepšenie v oblasti prípravy začlenenia odsúdených do spoločnosti. Medzníky v tomto riešení mali byť spojenie trestu odňatia slobody s inými opatreniami /liečenie, výcvik, zamestnanie a pod./ prípadné použitie iného trestu, ktorý bude mať význam v oblasti výchovného zaobchádzania s odsúdeným. Zároveň sa uvažovalo aj o postíhoch finančných, ktorými by boli odškodňované obeť trestných činov. V tomto význame bolo potrebné upraviť, aby výška takéhoto finančného postihu zodpovedala závažnosti spáchaného trestného činu /deliktu/, kriminálnej minulosti páchatel'a, ako aj finančným možnostiam páchatel'a.

„Na 7. kongrese OSN o prevencii kriminality a zaobchádzania s páchatel'mi bola v roku 1985 prijatá rezolúcia č. 16 o znížení počtu väzňov, o alternatívach trestu odňatia

slobody a o spoločenskej reintegrácii páchatel'ov. V rezolúcii sa okrem iného hovorí, že trest odňatia slobody by sa mal ukladať len ako sankcia poslednej inštancie, pri zohľadnení povahy a závažnosti trestného činu a právne relevantných sociálnych podmienok a iných osobných špecifik páchatel'a. Bolo doporučené, aby členské štáty ďalej zvyšovali svoje úsilie o znižovanie negatívnych účinkov trestu odňatia slobody a zintenzívnili skúmanie spoľahlivých AT nespojených s odňatím slobody“. (Vajzerova, Lášticová, 2007, s.11)

V nadväznosti na rezolúciu OSN sa problematikou AT naďalej intenzívne zaoberala Rada Európy. V roku 1991 vydala publikáciu „Alternatívne opatrenia k uväzneniu“, kde AT rozdelila do 3 skupín podľa dopadu na páchatel'a a v roku 1992 prijala „Doporučenie č. 16 Výboru ministrov členských štátov k európskym pravidlám o trestoch a opatreniach realizovaných v spoločnosti“. Toto odporúčenie obsahuje 90 pravidiel, ktoré sú chápané ako paralela Európskych väzenských pravidiel a tvoria súhrn požiadaviek doporučených členským štátom k využitiu pri vytváraní nových legislatívnych opatrení v trestnej právnej sfére. Medzi najzávažnejšie pravidlá patria:

- *potreba externého dohľadu nad činnosťou orgánov poverených realizáciou trestov alebo opatrení,*
- *ochrana práv páchatel'a, vrátane existujúceho sociálneho zabezpečenia, príp. jeho fyzického a duševného zdravia,*
- *právomoc sťažovať sa proti rozhodnutiu o uložení trestu alebo opatrenia,*
- *zabezpečenie realizácie trestov a opatrení tak, aby boli pre páchatel'a maximálne zmysluplné a prispeli k jeho osobnostnému a sociálnemu rozvoju,*
- *zvláštna pozornosť má byť venovaná výkonu trestu povinnej práce. (Marešová, A.,Válková, J., 1994 In: Vajzerová, Lášticová, 2007, s.12)*

2. ALTERNATÍVNE TRESTY AKO SÚČASŤ TRESTNOPRÁVNÝCH SANKCIÍ

Samotný pojem „alternatívny“ znamená možnosť voľby medzi viacerými riešeniami. V spojení s trestom pripúšťa voľbu medzi trestom odňatia slobody a niektorým z alternatívnych trestov. A tak pod alternatívnym trestom rozumieme trest, ktorý bez toho aby bol spojený s odňatím slobody, zaručuje splnenie účelu trestu, ako keby bol na odsúdenom vykonaný nepodmienečný trest odňatia slobody.

Filozofia tohto trestu je ponechať odsúdeného na slobode a uložiť mu taký druh povinností alebo obmedzení, ktoré pôsobia preventívne proti ďalšiemu porušovaniu právnych noriem a upevnia v odsúdenom návyky a postoje potrebné k vedeniu riadneho života. (Šámal a kol. In: Lášticová, Vajzerová 2007, s.9) „Základným zmyslom zavedenia alternatívnych trestov je nahradenie ukladania nepodmienečných trestov odňatia slobody vo vhodných, spravidla menej závažných prípadoch, zníženie väzenskej populácie a nákladov na väzenský systém, pokles recidívy, pretože represívna sankčná politika predstavuje neúnosné ekonomické bremeno pre štát“ . (Burda a kol., 2010, s. 271)

2.1 Trest domáceho väzenia

Trest domáceho väzenia patrí do tzv. alternatívnych trestov a je pomerne novým trestom po rekodifikácii trestného práva, pričom jeho zavedením vznikla možnosť postihovať páchatelov trestných činov za splnenia zákonných podmienok spôsobom, ktorý nezanechá na odsúdenom také následky ako je tomu pri výkone trestu odňatia slobody. Vo veľa prípadoch v rámci sociálnych štúdií, odsúdení páchatelia trestných činov na trest odňatia slobody, počas výkonu trestu odňatia slobody čelia rozpadom manželstiev ako základnej bunky spoločnosti, taktiež čelia odlúčeniu od členov rodiny a takéto odlúčenie zanechá na psychike týchto páchatelov následky, pričom vo veľa prípadoch sa tieto následky prejavia po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody tým, že sa nezačlenia do spoločnosti, nakoľko po rozpade rodiny si už rodinu nevedia vytvoriť.

Práve preto je trest domáceho väzenia veľmi dobrým riešením ako potrestať páchatelov menej závažných trestných činov a zároveň ich viesť k riadnemu životu v spolupráci s rodinou páchatel'a. Trest domáceho väzenia je ukladaný ako krátkodobý trest odňatia slobody. Trestom domáceho väzenia sa rozumie trest, kde odsúdený za trestný čin je povinný v čase určenom súdom sa zdržiavať vo svojom obydľí. Obydlím sa na účely trestu

domáceho väzenia rozumie okrem vnútorných priestorov nehnuteľnosti aj prináležiace vonkajšie priestory, pričom odsúdený je povinný viesť riadny život a taktiež je povinný podrobiť sa kontrole s využitím technických prostriedkov. Trest odňatia slobody sa ukladá najviac na jeden rok, pričom nesmie sa uložiť mladistvému. Výhodou tohto trestu je, že odsúdený nie je odlúčený od svojej rodiny, taktiež odsúdený môže zotrvať v pracovnom pomere a vykonávať prácu, čím sa nezhoršuje ani ekonomická situácia v rodine.

„Uloženie trestu domáceho väzenia je viazané na splnenie nasledovných podmienok:

a) trest súd ukladá páchatel'ovi prečinu

b) vzhľadom na povahu činu a možnosť nápravy páchatel'a, nie je potrebné uložiť trest odňatia slobody“. (Ivor a kol., 2010, s.382)

Po dobu výkonu trestu domáceho väzenia môže odsúdený opustiť svoje obydlie len po predchádzajúcom súhlase probačného a mediačného úradníka alebo orgánu, ktorý spravuje technickú kontrolu nad odsúdeným, a len z naliehavého dôvodu a na nevyhnutne potrebný čas. Tento čas sa započítava do výkonu trestu (§53ods.3 TZ).

V prípade ak odsúdený neplní svoje povinnosti, ktoré mu boli uložené súdom, môže súd premeniť zvyšok trestu domáceho väzenia na trest odňatia slobody, pričom pri premene trestu domáceho väzenia na nepodmienečný trest odňatia slobody sa dva dni nevykonaného trestu rovnajú jednému dňu nepodmienečného trestu odňatia slobody. O udelení trestu domáceho väzenia ako aj o premene trestu domáceho väzenia na trest odňatia slobody rozhoduje výlučne súd.

V rámci ukladania trestu domáceho väzenia je potrebné vykonať exkurz aj v iných štátoch sveta. Najznámejšie štáty, ktoré vo svojej platnej legislatíve využívajú ako sankciu za právny delikt trest domáceho väzenia by sme mohli zaradiť USA, ako aj Veľká Británia, Francúzsko, Belgicko, Holandsko a Švédsko. V rámci USA je trest domáceho väzenia v preklade (House Arrest, Home Confinement) využívaný od začiatku osemdesiatych rokov minulého storočia, pričom bol zavedený z ekonomických dôvodov, nakoľko páchanie trestných činov sa v USA začiatkom osemdesiatych rokov minulého storočia zvýšil, čoho dôsledkom bol aj nárast vynakladania finančných prostriedkov na zabezpečenie výkonu trestu odňatia slobody. V rámci vykonávania kontroly osôb odsúdených na trest domáceho väzenia od roku 1989 sa v USA zaviedlo elektronické sledovanie odsúdených osôb, pričom náklady vzniknuté pri elektronickom sledovaní si hradí odsúdený sám.

Európa začala používať ako alternatívny trest, trest domáceho väzenia o desať rokov neskôr, pričom trest domáceho väzenia v Európe kladie najväčší dôraz na nápravu odsúdeného.

Vo Veľkej Británii je trest domáceho väzenia ako samostatný trest zavedený do právnej úpravy od roku 1991, pričom vo Veľkej Británii sa nazýva (Home Detention Curfew). Na rozdiel od úpravy či už v USA, alebo aj oproti úpravy trestu domáceho väzenia v Slovenskej republike, vo Veľkej Británii je možné tento trest uložiť aj páchatelovi, ktorý má súdom uložený trest odňatia slobody do štyroch rokov a po výkone určitej časti trestu odňatia slobody môže byť prepustený do domáceho väzenia, teda je mu uložený alternatívny trest domáceho väzenia, ktorá sa vykonáva elektronickou kontrolou, pričom odsúdenému sú uložené podmienky, ktoré musí v rámci tohto výkonu trestu striktné dodržiavať.

Vo Francúzsku je trest domáceho väzenia tiež používaný ako alternatívny trest, odsúdený je monitorovaný elektronicky a je taktiež možné tento trest použiť ako alternatívny trest k trestu odňatia slobody alebo k zvyšku trestu odňatia slobody, ktorý však nepresahuje trest v trvaní jedného roka. Odsúdený môže takto v domácom väzení stráviť najviac štyri mesiace.

V rámci Európskej únie je podmienkou pre uloženie trestu domáceho väzenia aj súhlas odsúdeného s týmto trestom, ako aj členov jeho rodiny, pričom po kladnom súhlase sa odsúdenému nasadí elektronický náramok, ktorý mu zároveň pripomína jeho povinnosti, vyplývajúce z výkonu trestu. (Ivor a kol., 2010, s.381-382)

2.2 Trest povinnej práce

Trest povinnej práce je ďalším novo prijatým alternatívnym trestom v rámci rekodifikácie trestného práva a v súčasnosti využívaným v rámci Slovenskej republiky. Podľa čl. 18 Ústavy Slovenskej republiky, nikoho nemožno poslať na nútené práce alebo nútené služby, pričom však trest povinnej práce nepatrí do nútených prác ani nútených služieb, nakoľko okrem skutočnosti, že nahrádza trest odňatia slobody je trest povinnej práce trestom, z ktorého výkonom a nariadením musí obžalovaný súhlasiť.

Trest povinnej práce (Community Service) je alternatívny trest, ktorý spočíva vo výkone určitej, súdom určenej pracovnej povinnosti, ktorú musí odsúdený vykonať osobne, vo svojom voľnom čase a bez nároku na odmenu. Je to ďalšia alternatíva krátkodobého trestu odňatia slobody, ktorú popri treste domáceho väzenia zaviedol nový Trestný zákon, ktorého uloženie prichádza do úvahy, ak páchatel nebol odsúdený na trest odňatia slobody. (Ivor a kol., 2010, s. 383)

Trest povinnej práce možno uložiť len za splnení podmienok a to ak ide o prečin, za ktorý zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody, ktorého horná hranica trestnej sadzby trestu

odňatia slobody neprevyšuje päť rokov, ďalej vzhľadom na povahu činu a možnosť nápravy páchatel'a, nie je potrebné uložiť trest odňatia slobody a veľmi významnou podmienkou je aj skutočnosť, že páchatel' musí s uložením trestu povinnej práce súhlasiť. Trest povinnej práce súd ukladá na základe presne stanovených kritérií a to vo výmere od 40 do 300 hodín povinných prác. Ďalšou podmienkou pre splnenie možnosti uloženia trestu povinnej práce je, že páchatel' musí byť práceschopný a nesmie byť invalidný. V opačnom prípade nie je možné tento druh alternatívneho trestu uložiť.

Samotný výkon trestu povinnej práce je priamo upravený v zákone č. 528/2005 Z. z. o výkone trestu povinnej práce, pričom cieľom trestu povinnej práce je okrem výkonu samotnej prospešnej práce aj prispieť k adaptácii odsúdeného v sociálnej ako aj pracovnej oblasti. Odsúdený vykonáva trest povinnej práce v obvode toho súdu, v ktorom má odsúdený bydlisko, pričom tento alternatívny trest je odsúdený povinný vykonať najneskôr do jedného roka od nariadenia výkonu trestu povinnej práce. Dohľad nad výkonom trestu povinnej práce vykonáva probačný a mediačný úradník, pričom vykonaním stanoveného počtu odpracovaných hodín trestu povinnej práce sa trest zahladzuje. V prípade ak odsúdený vzhľadom na zdravotný stav nemôže vykonať trest povinnej práce predseda senátu príslušného súdu mu môže tento výkon odložiť, alebo prerušiť, pričom ak sa jedná o práceneschopnosť, ktorá si vyžaduje dlhodobé liečenie a odsúdený si tento stav neprivodil úmyselne, môže predseda senátu taktiež rozhodnúť o upustení od výkonu trestu povinnej práce, avšak za splnenia ďalších podmienok, ktoré upravujú príslušné právne predpisy.

Trest povinnej práce možno aj premeniť na trest odňatia slobody a to v prípade, ak si odsúdený neplnil povinnosť uloženu súdom, pričom za každé dve hodiny nevykonanej práce nariadi súd odsúdenému jeden deň nepodmienečného trestu odňatia slobody.

2.3 Peňažný trest

Peňažný trest je taktiež jeden z alternatívnych trestov využívaných v slovenskom právnom systéme veľmi často, nakoľko peňažný trest nahradzuje vo väčšej miere krátkodobý trest odňatia slobody. Peňažný trest sa ukladá páchatel'ovi trestného činu, ktorý bol motivovaný ziskuchtivosťou, pričom uložením tohto trestu sa zasahuje výlučne do majetkových práv odsúdeného, pričom peňažný trest sa môže uložiť aj popri treste odňatia slobody.

Peňažný trest možno uložiť páchatel'ovi, úmyselného trestného činu, ktorým získal alebo sa snažil získať majetkový prospech (§ 56 ods. 1), čiže motívom trestného činu, ktorého

sa páchatel' dopustil, bola ziskuchtivosť, peňažný trest sa v tomto prípade ukladá popri treste odňatia slobody, alebo za prečin, ak vzhľadom na povahu spáchaného prečinu a možnosť nápravy páchatel'a súd neukladá trest odňatia slobody (56 ods. 2). V tomto prípade sa peňažný trest ukladá ako samostatný trest (Ivor a kol., 2010, str. 386).

Peňažný trest je možné páchatel'ovi trestného činu uložiť od 160 eur do 331 930 eur, pričom pri ukladaní peňažného trestu súd je povinný prihliadať na majetkové a osobné pomery páchatel'a, taktiež je povinný zisťovať záväzky páchatel'a ako je vyživovacia povinnosť voči iným osobám, či už deťom, manželke, rodičom a podobne, a to z dôvodu, aby nariadením peňažného trestu nedošlo k inému následku, ktorý by mohol poškodiť iné osoby. Zároveň súd prihliada aj na hodnotu majetku, ktorý bol predmetom útoku páchatel'a a vychádza z tejto hodnoty.

V prípade ak v rámci prípravného konania alebo ak súd v rámci konania pred súdom zistí skutočnosti, že páchatel' nemá majetok a ani nie je predpoklad, že by ho nadobudol, teda peňažný trest by bol nevyožiteľný, súd takýto trest neuloží. Po právoplatnosti rozsudku, prípadne trestného rozkazu je odsúdený povinný do pätnástich dní od právoplatnosti plniť povinnosť vyplývajúcu z uloženého peňažného trestu. V prípade nesplnenia je možné peňažný trest vymáhať exekučným konaním. Predseda senátu príslušného súdu môže odsúdenému povoliť, aby peňažný trest splácal po častiach, čím má odsúdený možnosť splniť, najviac však do jedného roka. V prípade ak sa jedná o peňažný trest vo výške nad 16 590 eur tak do dvoch rokov od právoplatnosti rozsudku.

2.4 Ďalšie druhy alternatívnych trestov

Trest prepadnutia majetku patrí do výnimiek z ochrany nedotknuteľnosti majetku, ktoré zaručuje Ústava Slovenskej republiky, nakoľko nedotknuteľnosť majetku patrí do základných ľudských práv, pričom význam trestu prepadnutia majetku spočíva v prechode vlastníckych práv celého majetku na štát a to po právoplatnosti rozsudku.

Trest prepadnutia majetku možno uložiť fakultatívne, t.j. trest prepadnutia majetku „môže“ súd vzhľadom na okolnosti spáchaného trestného činu a pomery páchatel'a uložiť, ak páchatel'a odsudzuje na trest odňatia slobody za obzvlášť závažný zločin, ktorým páchatel' získal, alebo sa snažil získať majetkový prospech veľkého rozsahu alebo ktorým spôsobil škodu veľkého rozsahu (§58 ods. 1), obligatórne, t.j. trest prepadnutie majetku súd „uloží“ bez splnenia uvedených podmienok, ak odsudzuje páchatel'a za trestné činy taxatívne uvedené

v § 58 ods. 2, ak je preukázané, že páchatel' nadobudol majetok alebo jeho časť z nelegálnych príjmov. (Ivor a kol., 2010, s.388)

K trestu prepadnutia majetku je potrebné uviesť, že týmto trestom sa postihuje celý majetok odsúdeného okrem vecí, ktoré slúžia na uspokojovanie potrieb odsúdeného ako aj iných osôb, o ktoré sa musí odsúdený starať. V prípade uloženia trestu prepadnutia majetku sa vlastníkom celého majetku, ktorý tvorí obsah rozsudku po právoplatnosti stáva štát, pričom výkon trestu sa vykonáva takým spôsobom, že predseda senátu poverí výkonom trestu osobu, ktorá je podľa osobitného predpisu oprávnená vykonať trest a vykonáva správu majetku štátu, pričom takouto osobou sa rozumie právnická osoba a to obvodný úrad v sídle kraja. K trestu prepadnutia majetku je dôležité uviesť, že premlčanie výkonu trestu je vylúčené.

Trest prepadnutia veci je alternatívny trest, ktorého podstatou je prechod veci patriacej odsúdenému na štát, pričom sa môže jednať o vec, ktorá mohla slúžiť na spáchanie trestného činu alebo vec, ktorú páchatel' získal v rámci spáchania trestného činu.

Účelom trestu prepadnutia veci je zneškodniť vec, ktorá by mohla slúžiť na ďalšie páchanie trestných činov, predovšetkým ako prostriedok na páchanie trestných činov, alebo odňať páchatel'ovi prospech zo zrealizovanej trestnej činnosti (Ivor, Záhora, 2010, s.58)

Súd obligatórne uloží trest prepadnutia veci,

- ktorá bola použitá na spáchanie trestného činu (rôzne planžety, "krkolamy", zariadenie na falšovanie peňazí a pod.),
- ktorá bola určená na spáchanie trestného činu (napr. rôzne nebezpečné látky, zbrane a pod.),
- ktorú páchatel' získal trestným činom alebo ako odmenu zaň (napr. prijatý úplatok, vyrobená droga, nelegálne vyrobený lieh a pod.),
- ktorú páchatel' nadobudol za vec, ktorú získal trestným činom alebo ako odmenu zaň. (Ivor, Záhora, 2010, s.58)

Vecou sa tu rozumejú aj príjmy z trestného činu, ako aj zisky, úroky a iné úžitky z týchto príjmov alebo vecí.

Súd môže uložiť trest prepadnutia veci len vtedy, ak ide o vec patriacu páchatel'ovi. Súd nemôže uložiť trest prepadnutia veci, ktorú páchatel' nadobudol trestným činom, pretože vlastníctvo k veci páchatel' nemôže nadobudnúť trestným činom. Táto vec stále patrí pôvodnému vlastníkovi veci. Ak nie je obvinený výlučným vlastníkom veci, ale iba spoluvlastníkom, nemožno vysloviť prepadnutie takej veci. (Ivor, Záhora, 2010, s.58) V prípade uloženia trestu prepadnutia veci sa vlastníkom takejto veci stáva štát, a to len

v prípade ak súd nerozhodne inak s poukazom na medzinárodné zmluvy, ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom, ktoré ustanovuje zákon.

Súd nevysloví prepadnutie veci, ak

- poškodenému vznikol z činu nárok na náhradu škody, ktorého uspokojenie by bolo znemožnené prepadnutím veci,
- hodnota veci je v zjavnom nepomere k miere závažnosti prečinu,
- súd upustil od potrestania páchatel'a. (Ivor a kol., 2010, s.391)

Trest zákazu činnosti je jedným z druhov trestov, ktoré majú priamo zabrániť páchaniu ďalších trestných činov. Zmyslom trestu zákazu činnosti je dočasne zamedziť páchatel'ovi možnosť zastávať a vykonávať určité zamestnanie, povolanie, funkciu, alebo vykonávať činnosť, na výkon ktorej je potrebné osobitné povolenie, alebo výkon ktorej upravujú osobitné predpisy (§ 61 ods. 1 Trestného zákona) (Burda a kol., 2010, s.459). V rámci vyššie uvedeného je potrebné zdôrazniť, že ide o fakultatívne uloženie trestu, nakoľko v ustanovení § 61 ods. 2 zákon uvádza „súd môže“. V rámci trestu zákazu činnosti je ako je vyššie uvedené cieľom zamedziť zastávanie určitých činností, ako sú zamestnanie, povolanie, alebo funkcia, alebo iná činnosť, pre ktorú je potrebné povolenie.

Pre objasnenie pojmov sa treba v rámci trestu zákazu činnosti zamerať na to, čo sa v ponímaní trestného zákona rozumie pod týmito pojmi. Zamestnaním sa rozumie vykonávanie pracovnej činnosti za odmenu v súlade s lex specialis a to Zákonníkom práce, povolaním sa rozumie činnosť za účelom zadovažovania obživy, ktorá je dovolená právom ako činnosť trvalejšieho charakteru, pričom sem možno zahrnúť aj slobodné povolania, umelecké povolania a podobne, funkciou sa rozumie výkon pracovnej činnosti spojená s voľbou, menovaním, alebo ustanovením do tejto pracovnej činnosti ako napr. poslanec mestského zastupiteľstva, riaditeľ a podobne. Inou činnosťou na ktorú je potrebné osobitné povolenie sa rozumie činnosť, ktorú nie je možné zákonným spôsobom vykonávať bez príslušného povolenia ako napr. vedenie motorového vozidla bez príslušného vodičského oprávnenia a pod.

V prípade uloženia odsúdenému takýto druh alternatívneho trestu, je možné uložiť trest v rozmedzí od jedného až na desať rokov. V rámci novely trestného zákona je možné uložiť v osobitných prípadoch ako trest aj zákaz činnosti doživotne. Ide však osobitné prípady, týkajúce sa porušovania pravidiel bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky a následné páchanie trestných činov na úseku dopravy. Samozrejme je potrebné uviesť v súvislosti s deliktami páchanými v cestnej premávke aj skutočnosť, že zákaz činnosti nemôže byť

uložený na činnosť, na ktorú netreba osobitné povolenie, akou je napr. jazda na bicykli, nakoľko pre túto činnosť nie je potrebné osobitné povolenie.

Samotný výkon trestu zákazu činnosti sa uskutočňuje v rozsahu právoplatného rozsudku súdu a na činnosti, ktoré sú vyššie uvedené. V prípade ak je uložený zákaz činnosti, ktorého predmetom je zákaz výkonu určitého zamestnania predseda senátu zašle zamestnávateľovi rovnopis rozsudku, v ktorom sa výkon zamestnania zakazuje, ak ide o znalca, tlmočníka tak rovnopis sa zasiela ministerstvu spravodlivosti, ak sa jedná o zákaz inej činnosti, na ktorú je potrebné osobitné povolenie (vedenie motorového vozidla), tak rovnopis sa zasiela príslušnému štátnemu orgánu, ak sa jedná o delikt na úseku zbraní a streliva tak príslušnému útvaru Policajného zboru, a v prípade zákazu podnikateľskej činnosti príslušnému registru, živnostenskému úradu alebo prípadne príslušnej profesijnej komore.

Trest zákazu pobytu je ďalším alternatívnym trestom, ktorým sa výrazne obmedzuje sloboda pohybu a pobytu na určitom mieste alebo v určenom obvode, pričom účelom tohto trestu je zamedzenie páchania trestnej činnosti u páchatel'a, ktorý v tomto prostredí trestnú činnosť páchal. Ako aj v prípade trestu zákazu činnosti aj v prípade trestu zákazu pobytu ide o fakultatívne uloženie trestu, pričom trest zákazu pobytu je možné uložiť na jeden až päť rokov.

Na uloženie trestu zákazu pobytu je potrebné splnenie zákonom stanovených podmienok a to ak páchatel' nemá trvalý pobyt na mieste alebo v obvode, na ktorý sa má trest zákazu pobytu vzťahovať, ukladá sa za úmyselný trestný čin, vyžaduje to ochrana verejného poriadku, rodiny, zdravia, mravnosti alebo majetkom so zreteľom na doterajší spôsob života páchatel'a a miesto spáchania trestného činu. (Ivor, 2010, s.395)

V rámci úpravy trestu zákazu pobytu je potrebné uviesť, že trest zákazu pobytu sa nemôže vzťahovať na miesto a obvod, v ktorom má páchatel' trvalý pobyt (§62 odsek 2 Trestného zákona). V súlade so zásadou nezlučiteľnosti určitých druhov trestu nie je možné, aby trest zákazu pobytu bol uložený popri inom alternatívnom treste ako je trest povinnej práce a to v prípade ak trest povinnej práce by mal vykonať tam, kde mu bol uložený trest zákazu pobytu. Výkon trestu zákazu pobytu sa vykonáva upovedomením všetkých procesných strán trestného konania, ako aj príslušný útvar Policajného zboru, v obvode ktorého má odsúdený zákaz pobytu. V prípade vážneho dôvodu môže odsúdený požiadať Policajný zbor v obvode ktorého má uložený zákaz pobytu, aby mohol predmetné miesto navštíviť, avšak v prípade porušenia trestu zákazu odsúdený sa dopúšťa trestného činu marenia výkonu úradného rozhodnutia.

Trest straty čestných titulov a vyznamenaní je ďalším z alternatívnych trestov, ktorý spočíva s strate čestných titulov, ktoré boli odsúdenému v zmysle osobitných predpisov ako sú napr. vedecko – pedagogické tituly, umelecko – pedagogické tituly a iné čestné tituly z rôznych oblastí kultúrneho, spoločenského, vedeckého života. Medzi vedecko – pedagogické tituly, umelecko – pedagogické tituly je možné zaradiť tituly ako docent, profesor, emeritný profesor, doktor honoris causa. Čestnými titulmi nie sú tituly absolventov vysokých škôl ako napr. Ing., Mgr., PhD. a pod. Vyznamenaniami sa rozumejú vyznamenania podľa zákona o vyznamenaníach, ktorými boli ocenené mimoriadne zásluhy v rámci Slovenskej republiky.

Štátnymi vyznamenaniami podľa tohto zákona sú Rád Bieleho dvojkríža, Rád Andreja Hlinku, Rád Ľudovíta Štúra, Kríž Milana Rastislava Štefánika, Pribinov kríž a zriaďuje sa takisto Medaila prezidenta Slovenskej republiky ako štátne vyznamenanie.

V zmysle ustanovenia § 63 ods. 2, ods. 3 Trestného zákona súd môže uložiť trest straty čestných titulov a vyznamenaní, ak odsudzuje páchatel'a za obzvlášť závažný zločin na trest odňatia slobody prevyšujúci päť rokov. Súd môže uložiť tento trest aj popri kratšom treste odňatia slobody alebo popri inom treste, ak to vzhľadom na povahu spáchaného obzvlášť závažného zločinu vyžaduje ochrana vážnosti čestného titulu a vyznamenania, ktoré boli páchatel'ovi pred odsúdením udelené.

Zmyslom uloženia trestu straty čestných titulov a vyznamenaní je ochrana vedeckého, umeleckého ako aj verejného života s cieľom vylúčenia takéhoto páchatel'a obzvlášť závažného zločinu z radov týchto osobností a nositeľov čestných titulov a vyznamenaní natrvalo. Výkon trestu straty čestných titulov a vyznamenaní sa uskutočňuje oznámením uloženia takéhoto trestu predsedom senátu orgán spravujúci veci týkajúce sa čestných titulov a vyznamenaní.

Trest straty vojenskej hodnosti je trest ktorého podstata je zníženie vojenskej hodnosti na hodnosť vojaka v prípade príslušníka ozbrojených síl v Slovenskej republike, v prípade ozbrojených zborov v Slovenskej republike ide o odňatie hodnosti ako takej. Trest straty vojenskej a inej hodnosti sa ukladá fakultatívne a to za podmienok ustanovených v § 64 odsek 2 Trestného zákona a to:

- trest straty vojenskej a inej hodnosti uloží súd páchatel'ovi, ktorý je nositeľom takejto hodnosti, ak ho odsudzuje za úmyselný trestný čin na trest odňatia slobody najmenej na dva roky bez podmieneného odkladu jeho výkonu, pričom v zmysle ustanovenia § 64 odsek 3 Trestného zákona súd môže uložiť tento trest aj popri kratšom treste odňatia slobody, popri inom treste, ak odsudzuje páchatel'a, ktorý je príslušníkom ozbrojených síl alebo príslušníkom

v služobnom pomere, a ak to vzhľadom na povahu spáchaného trestného činu vyžaduje disciplína a poriadok v ozbrojených silách alebo v službe.

Zákonná úprava týkajúca sa hodností v ozbrojených silách Slovenskej republiky je upravená v § 34 a nasl. Zákona č. 346/2005 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov ozbrojených síl Slovenskej republiky sú upravené postupy pri vymenovaní do hodností, povyšovanie ako aj priznávanie hodností príslušníkov ozbrojených síl a v prípade ozbrojených zborov Slovenskej republiky sa na vymenovanie do hodností a povýšenie do hodností vzťahuje § 20 a nasl. Zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov a v colníkov je upravená v § 20 a nasl. Zákona č. 200/1998 Z. z. o štátnej službe colníkov v znení neskorších predpisov.

Výkon trestu straty vojenskej a inej hodnosti sa vykonáva upovedomením služobného orgánu príslušného útvaru ozbrojených síl Slovenskej republiky, alebo ozbrojeného zboru Slovenskej republiky predsedom senátu príslušného súdu, a to zaslaním rovnopisu právoplatného rozsudku.

Trest vyhostenia patrí do skupiny druhov trestov ustanovených trestnoprávnym kódexom, pričom trest vyhostenia sa týka výlučne občana iného členského štátu Európskej únie alebo občana zmluvného štátu Dohody o Európskom hospodárskom priestore. Trest vyhostenia nemožno uložiť občanovi Slovenskej republiky ako aj osobe, ktorej bol poskytnutý azyl alebo doplnková ochrana na území Slovenskej republiky.

Účelom trestu vyhostenia je potreba zabrániť v páchaní trestného činu osoby, ktorá nemá na území Slovenskej republiky trvalý ani prechodný pobyt a zároveň zabrániť takejto osobe v páchaní ďalšieho trestného činu na území Slovenskej republiky. Záujem na ochrane spoločnosti sa týka okrem iných trestných činov predovšetkým trestného činu rozšíreného v Slovenskej republike a to nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov a prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi, ktorého sa čoraz častejšie dopúšťajú občania iných krajín. V prípade uloženia trestu vyhostenia môže súd uložiť odsúdenému trest vo výške jeden až pätnásť rokov, pričom tento trest sa vzťahuje na celé územie Slovenskej republiky.

V zmysle ustanovenia § 65 odsek 2 Trestného zákona trest vyhostenia nemožno uložiť páchatelovi:

a) u ktorého sa nepodarilo zistiť jeho štátnu príslušnosť alebo štát, z ktorého na územie Slovenskej republiky pricestoval,

b) ak má byť vyhostený do štátu, v ktorom by bola ohrozená jeho osobná sloboda z dôvodov jeho rasy, národnosti, náboženstva, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo pre politické presvedčenie; to neplatí pre toho, koho odôvodnene možno považovať za nebezpečného pre bezpečnosť Slovenskej republiky, alebo pre toho, kto bol odsúdený za obzvlášť závažný zločin a predstavuje nebezpečenstvo pre Slovenskú republiku,

c) ak má byť vyhostený do štátu, v ktorom by bol ohrozený jeho život z dôvodov jeho rasy, národnosti, náboženstva, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo pre politické presvedčenie, alebo v ktorom by mu hrozilo mučenie, kruté, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trest, alebo v ktorom mu bol uložený trest smrti alebo je predpoklad, že v prebiehajúcom trestnom konaní mu taký trest môže byť uložený.

Od trestu vyhostenia treba rozlišovať administratívne vyhostenie, ktoré nie je trestom, avšak ide o rozhodnutie Policajného útvaru o skončení pobytu cudzinca na území Slovenskej republiky, v zmysle § 56 a nasl. Zákona č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov v znení neskorších predpisov.

Samotný výkon rozhodnutia o vyhostení cudzinca realizuje príslušný útvar Policajného zboru, ktorý po vykonaní všetkých administratívnych úkonov, najneskôr však päť dní pred dňom vyhostenia odsúdeného to oznámi ministerstvu spravodlivosti a vykoná vyhostenie v určenom dni, hodine a na určenom mieste.

3. SEKUNDÁRNA ANALÝZA UKLADANIA VYBRANÝCH ALTERNATÍVNYCH TRESTOV

Teória nám hovorí o nesporných výhodách udeľovania alternatívnych trestov tak pre odsúdeného ako aj pre štát. V našom výskume sa zameriame na praktické využívanie udeľovania vybraných alternatívnych trestov a to peňažného trestu, trestu domáceho väzenia a trestu povinnej práce a následne analyzujeme súčasný stav ich ukladania v Slovenskej republike.

3.1 Cieľ práce

Hlavným cieľom bakalárskej práce je deskripcia a sekundárna analýza súčasného stavu ukladania alternatívnych trestov v Slovenskej republike, na základe výstupov zo štatistických dát Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky z rokov 2006 až 2010 a odbornej literatúry z oblasti alternatívnych trestov.

Parciálne ciele bakalárskej práce:

C1: Deskripcia celkového počtu odsúdených v Slovenskej republike v období rokov 2006 - 2010.

C2: Kvantita uloženia peňažného trestu a trestu povinnej práce v Slovenskej republike v rokoch 2006 - 2010.

C3: Analýza ukladania trestu domáceho väzenia a komparácia rozsahu ukladania tohto trestu v jednotlivých krajoch Slovenskej republiky v rokoch 2006 - 2010.

3.2 Metodika práce a metódy skúmania

V našej práci využijeme nasledujúce metódy:

Metóda sekundárnej analýzy – metaanalýzy, ide o analýzu už raz zozbieraných a analyzovaných dát z výskumu (Krejčí 2004) v našom prípade ide o rozbor vývoja situácie v udeľovaní peňažného trestu, trestu povinnej práce a trestu domáceho väzenia v Slovenskej republike a v nadväznosti na ňu boli použité metódy matematicko-štatistické, číselný a percentuálny výpočet (Gavora, 2000, s. 119).

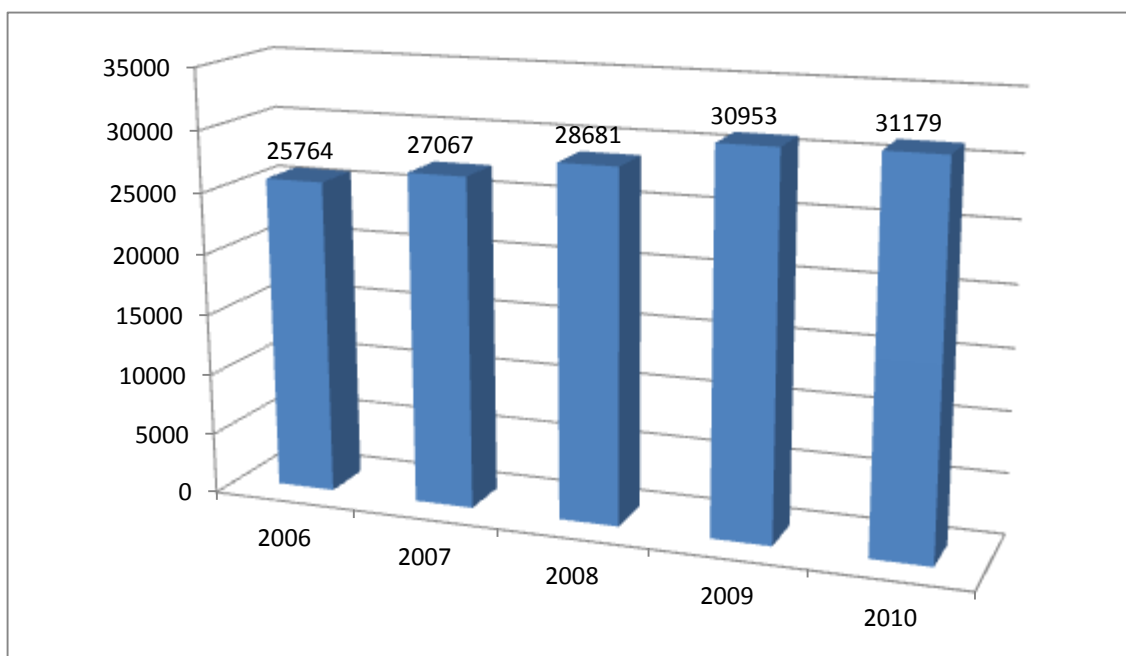
Metóda komparácie – porovnávanie údajov počtu odsúdených v rokoch 2006 až 2010 , počet uložených peňažných trestov, trestov povinnej práce a trestov domáceho väzenia v SR s využitím štatistických ukazovateľov MSSR.

3.3 Výsledky práce

Postupným plnením parciálnych cieľov sa v ďalšej časti snažíme naplniť cieľ hlavný.

3.4 Deskripcia celkového počtu odsúdených v SR v rokoch 2006-2010

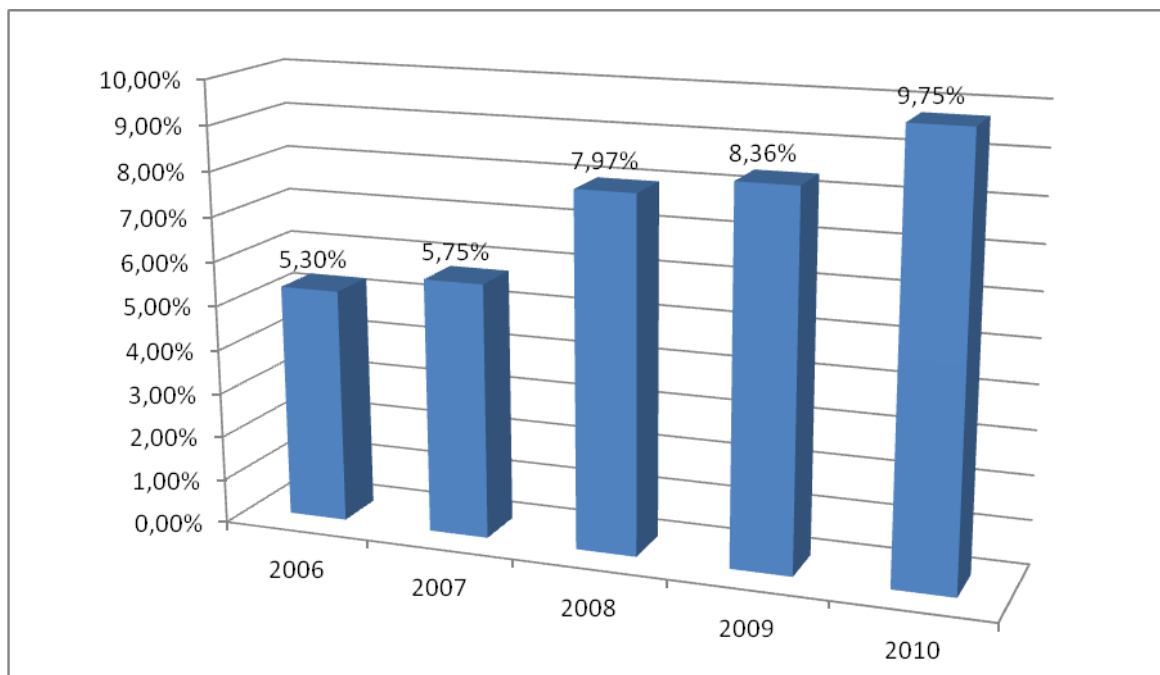
Celkový počet odsúdených v SR v rokoch 2006 – 2010 mal stúpajúci charakter. Kým v roku 2006 bolo odsúdených 25764 osôb, v roku 2007 to bolo už 27067 osôb, čo predstavuje nárast o 5,07%. V roku 2008 bolo odsúdených 28681, čo predstavuje nárast o 5,96%, v roku 2009 sa počet zvýšil o 7, 92%, čo predstavuje 30953 odsúdených. V roku 2010 bol počet odsúdených 31179 čo predstavuje nárast o 0,73%. Celkový počet odsúdených v rokoch 2006 až 2010 vzrástol o 21,01%.

Zdroj: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

Graf 1: Celkový počet odsúdených v SR v rokoch 2006 až 2010

Graf 2 nám znázorňuje percentuálny podiel troch alternatívnych trestov , a to peňažného trestu, trestu povinnej práce a trestu domáceho väzenia uloženého v SR v rokoch 2006 až 2010 k celkovému počtu uložených trestov. Z grafu vyplýva vzostup udeľovania predmetných alternatívnych trestov. Kým v roku 2006 bol ich podiel 5,30% , v roku 2010 to bol už podiel 9,75% čiže temer dvojnásobok.

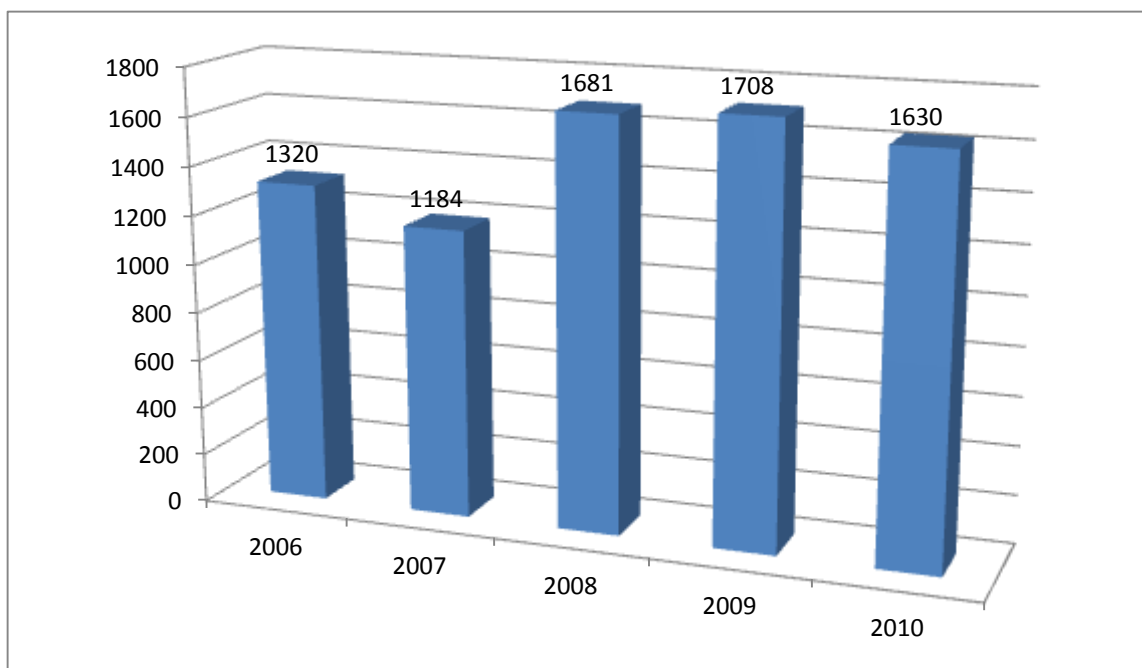
Zdroj: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky a vlastný prepočet

Graf 2: Podiel peňažného trestu, trestu povinnej práce a trestu domáceho väzenia uloženého v SR v rokoch 2006 – 2010 v %

3.5 Kvantita uložení peňažného trestu a trestu povinnej práce v Slovenskej republike

3.5.1 Počet uložení peňažného trestu v Slovenskej republike v rokoch 2006-2010

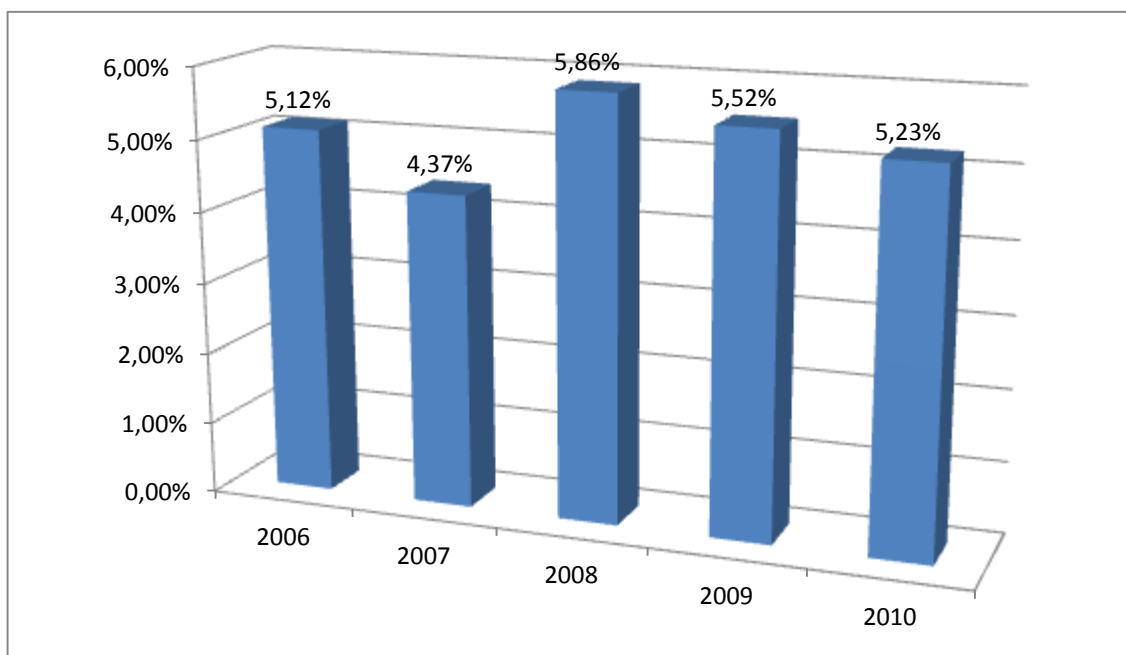
Najčastejšie ukladaným alternatívnym trestom je peňažný trest. V roku 2006 bolo na peňažný trest odsúdených 1320 osôb, v roku 2007 to bolo 1184 osôb, 1681 osôb v roku 2008 , 1708 v roku 2009 a v roku 2010 to bolo 1630 osôb.

Zdroj: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

Graf 3: Počet uložených peňažných trestov v SR v rokoch 2006-2010

V percentuálnom vyjadrení tvoril peňažný trest podiel od 4,37% po 5,86%, čo nám poukazuje na skutočnosť, že je v slovenskom právnom systéme využívaný stabilne a ukladaný je v priemere v 5,22% odsúdení. Nakoľko bol trest zahrnutý už v predchádzajúcej úprave Trestného zákona z roku 1961 ide o trest tradičný a dlhoročne využívaný.

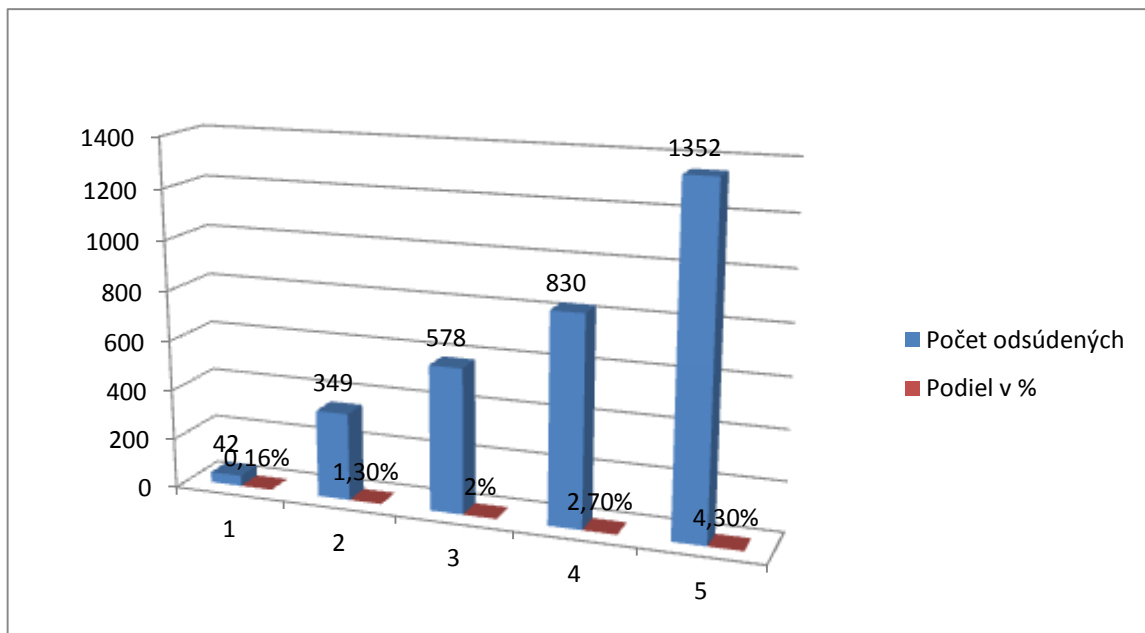

Zdroj: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

Graf 4: Podiel peňažného trestu uloženého v SR v rokoch 2006-2010 v

3.5.2 Počet uložení trestu povinnej práce

Počet uložení trestu povinnej práce v SR má stúpajúcu tendenciu. Kým v roku 2006 bolo z celkového počtu odsúdených týchto trestov uložených len 42, čo predstavuje podiel 0,16%, v roku 2010 to už bolo 1352 prípadov, čo predstavuje podiel 4,3%. V roku 2007 bol trest povinnej práce uložený v 349 prípadoch teda v 1,3% odsúdení, v roku 2008 v 578 prípadoch, čo je 2% odsúdení a v roku 2009 v 830 prípadoch čo predstavuje 2,7%.

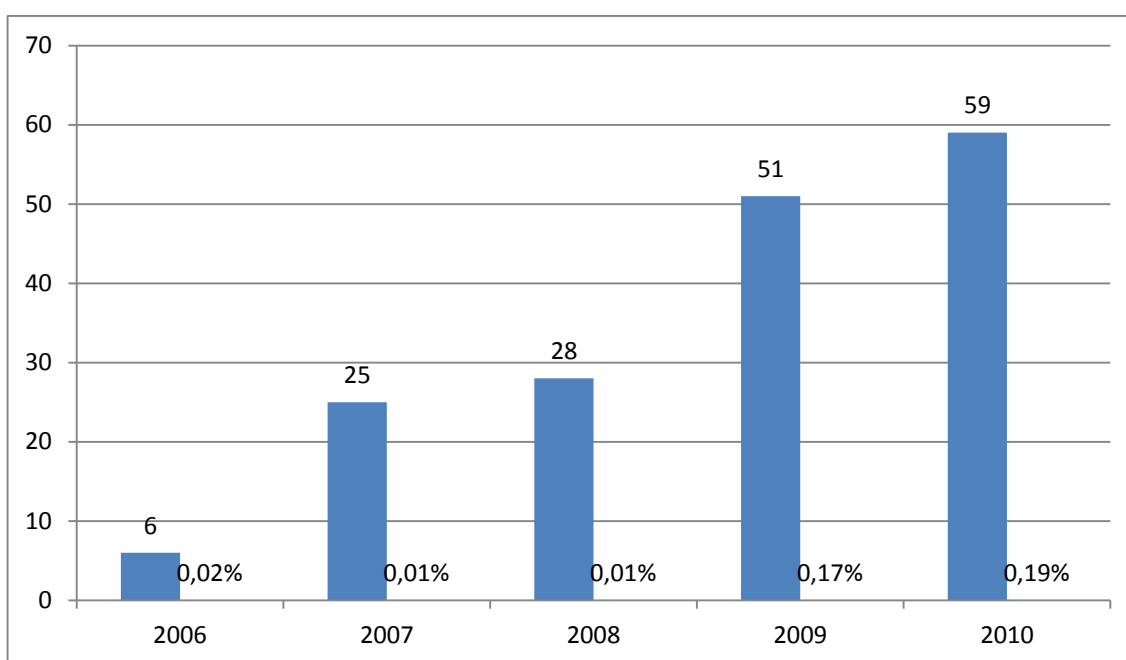
Zdroj : Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

Graf 5: Počet odsúdených ktorým bol uložený trest povinnej práce a ich podiel z celkového počtu odsúdených v %

Vývoj štatistiky pri ukladaní trestu povinnej práce môže ovplyvniť aj samotný odsúdený, nakoľko k výkonu trestu je potrebný jeho súhlas. Odsúdený sa teda sám môže rozhodnúť či súhlasí s uložením trestu povinnej práce, alebo mu bude uložený trest odňatia slobody. Takže samotné súdy musia rešpektovať stanovisko odsúdeného.

3.6 Analýza ukladania trestu domáceho väzenia a komparácia rozsahu ukladania tohto trestu v jednotlivých krajoch v SR

Zo štatistík Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky vyplýva, že počet uložení trestu domáceho väzenia síce stúpa, no v percentuálnom vyjadrení je podiel počtu odsúdených, ktorým bol uložený takýto trest nízky. Zarážajúca je skutočnosť, že tento trest nebol doposiaľ uložený v Trnavskom a Žilinskom kraji, v krajoch Bratislavskom a Trenčianskom bol uložený len jedenkrát a v Nitrianskom dvakrát. Ide o mimoriadne nízke počty ukladania trestov domáceho väzenia.

Zdroj : Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

Graf 6: Počet osôb odsúdených na trest domáceho väzenia a ich podiel z celkového počtu odsúdení v %

Jednotlivé sudy ani nemajú praktické skúsenosti s aplikáciou tohto druhu trestu, čo je taktiež jednou z príčin, ktorá im v tom bráni. Ako príklad uvádzam Banskobystrický kraj, v ktorom každoročne stúpa počet ukladaných trestov domáceho väzenia, čoho dôvodom sú praktické skúsenosti (Rajnič, 2011, s.8-9). V roku 2006 bol v tomto kraji uložený trest domáceho väzenia 5-krát, v 2007 roku 17-krát, v 2008 roku 19-krát, v 2009 roku 33-krát, a v roku 2010 31-krát, čo je dvakrát toľko, ako uložili sudy v ostatných krajoch. Celkovo bol v rokoch 2006 až 2010 uložený trest domáceho väzenia v 169 prípadoch.

Tab. 1 Počet osôb, ktorým bol uložený trest domáceho väzenia v rokoch 2006-2010 v jednotlivých krajoch.

Kraj	Počet osôb, ktorým bol uložený trest domáceho väzenia v r.2006-2010
BA	1
TT	0
TN	1
NR	2
ZA	0
BB	105
PO	24
KE	36
SR	169

U prevažnej väčšiny sudcov sa podieľa na neukladaní tohto trestu ich nezáujem, ako aj to, že u nich pretrvávajú návyky ukladať také druhy trestov, na ktoré boli zvyknutí ešte pred zmenou trestných kódexov. Je preto potrebné zo strany štátu zvýšiť informovanosť sudcovskej obce o praktických skúsenostiach v súvislosti s aplikáciou tohto druhu trestu, čo by mohlo napomôcť častejšiemu využívaniu tohto druhu trestu aj bez existencie elektronických monitorovacích zariadení. (Rajnič, 2011, s.8-9)

4. DISKUSIA A ODPORÚČANIA PRE PRAX

Táto bakalárska práca je venovaná súčasnému stavu ukladania alternatívnych trestov v Slovenskej republike, priblíženie sankcií v rámci trestného práva a to alternatívnych trestov, priblíženie druhov alternatívnych trestov, ukladanie týchto trestov, ako aj ich využitie v rámci Slovenskej republiky ako aj vo vybraných štátoch. Zároveň v rámci výskumu je práca zameraná taktiež aj na priblíženie štatistických ukazovateľov v rámci Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

Hlavným cieľom bakalárskej práce bolo opísať a rozobrať súčasný stav ukladania alternatívnych trestov v Slovenskej republike. Stanovili sme si tiež ciele parciálne a na základe výstupov zo štatistických dát Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky z rokov 2006 až 2010 sme predostreli výsledky výskumu. K stanovenému prvému cieľu, teda deskripcii celkového počtu odsúdených v SR sme dospeli k záveru, že počet odsúdených v uvedenom období každoročne stúpal. V roku 2006 bolo odsúdených 25764 osôb, v roku 2010 to bolo už osôb 31179. Počet odsúdených stúpol o 21,01%, čo považujeme za alarmujúco vysoký nárast. Toto naše tvrdenie je vyjadrené v grafe 1, kde je vyjadrený každoročný počet odsúdených, ktorý medziročne stúpal. Zvyšujúcu sa tendenciu zaznamenalo aj udeľovanie alternatívnych trestov. Graf 2 nám znázorňuje podiel troch alternatívnych trestov a to peňažného trestu, trestu povinnej práce a trestu domáceho väzenia k celkovému počtu odsúdených. Z grafu vyplýva vzostup udeľovania alternatívnych trestov. Kým v roku 2006 bol ich podiel na úrovni 5,30%, v roku 2010 to už bol podiel 9,75% teda takmer dvojnásobný. Ako uvádza Čechot, „ napríklad v Maďarsku sa vďaka ich využívaniu znížil počet odsúdených k nepodmienečnému trestu odňatia slobody už v roku 1993 o 1/6 v porovnaní s rokom 1992“, zároveň konštatuje, že alternatívne tresty sú zavedené v trestných systémoch dvadsiatich štátov Rady Európy. (In: Lulei 2011, str.63)

Kvantita uloženia peňažného trestu a trestu povinnej práce v Slovenskej republike v rokoch 2006 až 2010 bola druhým čiastkovým cieľom. Možno konštatovať, že sudy v rámci Slovenskej republiky najčastejšie pristupujú k udeľovaniu alternatívneho trestu a to peňažného trestu, nakoľko tento trest na rozdiel od vyššie uvedených alternatívnych trestov overil v praxi a pre mnoho prípadov je vhodným riešením uspokojivého skončenia trestného konania. Počet uložení peňažného trestu je vyjadrený v grafe 3. V roku 2006 bolo k peňažnému trestu odsúdených 1320 osôb, v roku 2007 1148 osôb, v roku 2008 1681 osôb, v roku 2009 1708 osôb a v roku 2010 1630 osôb. V percentuálnom vyjadrení tvoril peňažný trest podiel od 4,37% po 5,86%, môžeme vidieť v grafe 4, čo nám poukazuje na skutočnosť,

že je v slovenskom právnom systéme využívaný stabilne a ukladaný je v priemere v 5,22% odsúdení. Nakoľko bol trest zahrnutý už v predchádzajúcej úprave Trestného zákona z roku 1961 ide o trest tradičný a dlhoročne využívaný.

V rámci predmetného výskumu vybraných druhov alternatívnych trestov, je pri treste povinnej práce potrebné uviesť, že výskumom bola preukázaná zvyšujúca sa tendencia udeľovanie tohto trestu, nakoľko trest povinnej práce je trestom pomerne novým v trestnom kódexe a preto sa k tomuto alternatívne trestu pristupuje ešte s dávkou opatrnosti aj keď kontrola výkonu trestu je zabezpečená aj samotným zamestnávateľom. Toto tvrdenie je podložené grafom 5, z ktorého vyplýva, že v roku 2006, teda v prvom roku účinnosti novelizovaného trestného zákona, bol tento trest uložený iba v 42 prípadoch, čo predstavuje podiel 0,16% z celkového počtu odsúdených. O rok neskôr bol trest uložený 349 krát, teda v 1,3% , v roku 2008 v 578 prípadoch, čo je 2% odsúdení, v roku 2009 v 830 prípadoch čo predstavuje 2,7% odsúdení a v roku 2010 to už bolo 1352 prípadov, čo predstavuje podiel 4,3% z celkového počtu odsúdení. Počet uložených trestov povinnej práce ovplyvňujú aj samotný odsúdení, nakoľko k výkonu trestu je potrebný súhlas odsúdeného a ten sa sám môže rozhodnúť či súhlasí s uložením trestu povinnej práce, alebo mu bude uložený trest odňatia slobody. Takže samotné súdy musia rešpektovať stanovisko odsúdeného.

K trestu domáceho väzenia je potrebné uviesť, že aj tento trest, ako je uvedené v predchádzajúcich kapitolách je trestom pomerne novým, v rámci rekodifikácie trestného zákona bol pridaný do trestného zákona v roku 2005, pričom ide o najmenej využívaný alternatívny trest. K vyjadreniu pomerne novým je potrebné uviesť, že tento trest už v minulosti bol zakotvený v trestnom zákone a to v zákone č. 117/1852 a to v rámci ustanovení o trestaní priestupkov a prečinov. V zmysle § 435 odsek 1 Trestného poriadku kontrolou výkonu trestu domáceho väzenia predseda senátu poverí orgán spravujúci technické prostriedky kontroly odsúdeného alebo probačného a mediačného úradníka. V rámci kontroly odsúdeného je potrebné poukázať na dva systémy kontroly a to kontrola probačným a mediačným úradníkom a kontrola za použitia technických prostriedkov. Aplikčná prax ukázala dôvod, prečo tento trest je najmenej využívaný a súvisí práve so systémom vykonávania týchto kontrol, pretože v prvom prípade a to kontrola probačnými a mediačnými úradníkmi, kde je kontrola zabezpečovaná náhodnými kontrolami v mieste výkonu trestu domáceho väzenia, je ťažko uskutočniteľná už len z dôvodu, že v Slovenskej republike nie je personálny dostatok takýchto probačných a mediačných úradníkov, ktorý by mohli vykonávať takúto činnosť, nakoľko ich pracovné vyťaženie im nedovoľuje vykonávať aj kontrolu odsúdených do tej miery, v akej to má na mysli trestný zákon. Táto skutočnosť sa prejavila

aj v našom výskume, kde v treťom čiastkovom ciele bolo našou úlohou analyzovať trest domáceho väzenia a komparovať rozsah jeho ukladania v jednotlivých krajoch Slovenskej republiky. Ukladanie trestu domáceho väzenia má v SR síce stúpajúcu tendenciu, ale jeho podiel vzhľadom na celkový počet odsúdených je veľmi nízky. Toto tvrdenie podkladáme grafom č.6 z ktorého plynie, že v roku 2006 bolo na tento trest v SR odsúdených len 6 osôb, teda trest bol uložený v 0,02% prípadoch. V rokoch 2007 a 2008 počet takýchto odsúdení síce stúpol, odsúdených na trest domáceho väzenia bolo 25 a 28 osôb, ale podiel z celkového počtu odsúdených klesol v oboch rokoch na 0,01% , teda len jednej stotine odsúdených bol uložený trest domáceho väzenia, čo je veľmi nepatrná časť. V nasledujúcich rokoch 2009 a 2010 bolo odsúdených na trest domáceho väzenia 51 a 59 osôb, čo predstavuje nárast v počte a aj percentuálny nárast takýchto uložení.

Počty uložení trestu domáceho väzenia v jednotlivých krajoch SR sú vyjadrené v tabuľke č.1. Z tejto tabuľky vyplýva fakt, že v piatich krajoch SR, Trnavskom, Žilinskom Bratislavskom, Trenčianskom a Nitrianskom, sa trest domáceho väzenia nevyužíva vôbec, alebo len v minimálnej miere. V ďalších dvoch krajoch Košickom a Prešovskom, je situácia o čosi lepšia. Najviac bolo trestov domáceho väzenia v rokoch 2006-2010 uložených v Banskobystrickom kraji a to v 105 prípadoch, kým celkový počet v SR za uvedené obdobie bol 169 prípadov. Ak ale v prípade alternatívnych trestov hovoríme o humánnejšom postihu páchatel'a a teda neodlúčenia páchatel'a od rodiny, práve rodinné pomery páchatel'a by sa mali brať do úvahy, v zmysle podrobného individuálneho prístupu a pri udelení trestu domáceho väzenia by mali súdy brať na zreteľ aj názor rodiny páchatel'a, teda ľudí, ktorí s páchatel'om žijú v spoločnej domácnosti. Dovoľme si poukázať aj na vyššie uvedené technické prostriedky, ktoré sú najčastejšie využívané v zahraničí a to vo formách pasívneho sledovania (programmed contact system – osoba sa hlási v intervaloch), ako aj vo forme aktívneho sledovania (continuous signal system – nepretržité monitorovanie). V rámci Slovenskej republiky sa v súčasnosti zo strany Ministerstva spravodlivosti (MS SR) častejšie uvádzali informácie, že MS SR má záujem o vybudovanie takejto technickej kontroly, avšak vzhľadom na ekonomickú situáciu, takéto monitorovanie nie je možné toho času zabezpečiť. Na základe týchto uvedených postrehov je možné konštatovať, že existujú dôvody, pre ktoré je tento alternatívny trest využívaný sporadicky a je len otázka času ako aj iných aspektov, kedy sa bude tento trest plnohodnotne využívať. Zároveň, ale musíme pripomenúť skutočnosť, že od zavedenia trestu domáceho väzenia do trestnoprávných kódexov už uplynula dosť dlhá doba na to, aby bol dohľad nad výkonom tohto trestu zabezpečený prostriedkami elektronického monitoringu. Veríme, že trend v ukladaní alternatívnych trestov bude mať naďalej stúpajúcu

tendenciu a stúpne tak aj šanca nápravy páchatel'ov trestných činov a zvýši sa šanca na ich znovu začlenenie sa do spoločnosti.

Odporúčania pre prax

- zvýšiť počet mediačných a probačných úradníkov, vzhľadom na počet obvinených a odsúdených a narastajúci trend ukladania alternatívnych trestov,
- čo najskôr zaviesť v SR elektronický monitoring čím by sa podporilo ukladanie trestu domáceho väzenia, pretože v súčasnosti nedisponujeme materiálno-technickými prostriedkami na jeho kontrolu, a zároveň tým zlepšiť dohľad nad odsúdenými a tým aj dôveru súdov v to, že ak bude trest domáceho väzenia uložený bude tento trest aj riadne vykonaný,
- zvážiť nutnosť súhlasu páchatel'a ktorému bol uložený trest povinnej práce,
- možnosť po odpykaní časti nepodmienečného trestu vo väzení trest dokončiť alternatívnou formou napr. domácim väzením alebo povinnou prácou,
- zvyšovať právne vedomie hlavne u celej populácie, hlavne mladistvých a oboznamovať ich s následkami, ktoré im hrozia po spáchaní trestného činu a to nielen pri nepodmienečnom treste, ale aj iných trestoch, ktoré budú zaznamenané vo výpise a odpise z registra trestov a sťažia tým uplatnenie odsúdeného na trhu práce,
- zviditeľniť alternatívne formy trestov v povedomí občanov, informovať o ich filozofii a výhodách pre spoločnosť aj páchatel'a,
- zaviesť sankciu povinnej práce aj pri spáchaní vybraných priestupkov napr. pri priestupkoch proti verejnému poriadku, ochrany životného prostredia .

ZÁVER

Základom pre stanovenie hlavného cieľa našej bakalárskej práce bolo preštudovanie odbornej literatúry z oblasti alternatívnych trestov a určenie si cieľov čiastkových, na ktorých základe sme dokumentovali cieľ hlavný.

V teoretickej časti sa bakalárska práca zameriava na charakteristiky trestu, účelu trestu, ako aj druhov jednotlivých trestov a približuje zásady ich ukladania. Zaoberá sa druhmi jednotlivých alternatívnych trestov, významom ich ukladania, a výhodami, ktoré ukladanie alternatívnych trestov prináša. V empirickej časti môžeme sledovať stav ukladania vybraných alternatívnych trestov v sledovanom období rokov 2006 až 2010 a to trestu peňažného, trestu povinnej práce a trestu domáceho väzenia. Analýzou dát MS SR sme konštatovali stúpajúcu tendenciu celkového počtu odsúdení, aj keď v posledných dvoch rokoch sledovaného obdobia, ako je to aj graficky znázornené, bol nárast minimálny. Z alternatívnych trestov je spomedzi sledovaných, najčastejšie ukladaný peňažný trest, nasleduje trest povinnej práce, ktorý zaznamenáva značný progres v počte uložení. Tretím v poradí a teda trestom najmenej využívaným je trest domáceho väzenia, kde je podľa nášho názoru hlavným faktorom neukladania tohto trestu nedostatočná kontrola jeho výkonu. V rámci komparácie ukladania trestu domáceho väzenia v jednotlivých krajoch SR sme zistili, že v niektorých krajoch nebol tento trest uložený za celé obdobie ešte ani raz.

Alternatívne tresty sú neoddeliteľnou súčasťou nášho trestného zákona. Dávajú možnosť spravodlivého a spoločnosťou akceptovateľného potrestania páchatel'a, zároveň však uložením takéhoto trestu výrazne zvyšujú šancu nápravy a prevýchovy páchatel'a, jeho socializáciu. Nedochádza k narušeniu rodinných, pracovných a iných sociálnych vzťahov. Páchatel' si môže uvedomiť dôsledky svojho konania a nie je konfrontovaný s väzenským prostredím a jeho negatívnym vplyvom. Dochádza tak k neplneniu účelu trestu, k individuálnej prevencii, teda k vytvoreniu podmienok na výchovu odsúdeného k tomu, aby viedol riadny život. K naplneniu účelu trestu je potrebné mať kvalitnú právnu úpravu reagujúcu na všetky možné prípady a teda možnosť uložiť páchatel'ovi čo najvhodnejší trest v konkrétnom prípade.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ÚDAJOV

BALÁŽ, P. 2004. *K alternatívnym trestom a opatreniam*. In. Justičná revue, Roč. 56, č. 4., s. 401- 406, ISSN 1335-6461.

BURDA- ČENTÉŠ- KOLESÁR- ZÁHORA a kolektív. *Trestný zákon – všeobecná časť*, Bratislava, C.H.BECK 2010, s. 1136, ISBN 978-80-7400-324-0

ČEČOT, V. 2000 *Alternatívne tresty - jeden z moderných prostriedkov trestnej politiky demokratického štátu* In: Justičná revu, Roč. 52, č. 12 (2000), s. 1280-1285, ISSN 1335-6461

Elektronické náramky aj u nás? Namiesto mreží postačí aj domáce väzenie Dostupné na internete www.cas.sk/clanok/101928/elektronicke-naramky-aj-u-nas-namiesto-mrezi-postaci-domace-vazenie.html

FERJENČÍK, A. 2000. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000, 256 s., ISBN 80-7178-367-6.

GAVORA, P. 1999. *Úvod do pedagogického výskumu*, Bratislava: Univerzita Komenského 1999, 236 s., ISBN 80-223-1342-4

GAVORA, P. 2000. *Úvod do pedagogického výskumu*. Brno: Paido. edice pedagogické literatury , 2000, 207 s., ISBN 80-85931-79-6

IVOR, J.- ZÁHORA, J. 2010. *Repetitórium rekodifikovaného trestného práva. /.* 6. vyd., Bratislava : Iura Edition, 2010. 191 s., ISBN 9788080783532

IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*, Bratislava: Iura Edition, 2010, s.1157, ISBN 978-80-8078-308-2

KATUŠČÁK,D. 2007. *Ako písať záverečné a kvalifikačné práce*, Nitra: Enigma, 2007, 161s., ISBN 978-80-89132-45-4

KREJČÍ, J. a kol.: *Kvalita výzkumu volebních preferencií*. [online] 2004. Praha, Sociologický ústav Akademie věd ČR .Podľa KAVLAS, F. *Slovník pojmů výzkumu veřejnej mienky*

[cit.2012-03-25] Dostupné na internete
<http://www.sava.sk/index.php?page=content&subpage=pojmy&id=88>

LÁŠTICOVÁ, L, VAJZEROVÁ, J, 2007 *Alternatívne tresty a ich podstata* In: Zborník zo seminára, Alternatívne tresty v praxi, Zborník zo seminára. Dolný Kubín Konzultačné a informačné centrum EDUKOS 2007, s.56, ISBN 978-80-969885-0-1

LULEI, M. 2009. Sociálna práca v trestnej justícii ako nástroj sociálnej inklúzie marginalizovanej skupiny trestaných osôb v SR a v zahraničí – teoretický entuziazmus a praktická skepsa. In: HEJDIŠ, M. – KOZONĚ, A. *Sociálna a ekonomická núdza*. Zborník príspevkov 1. Česko-Slovenskej vedeckej konferencie Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti. 22.- 23. 5. 2009. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety. 2009, s. 444 – 453, ISBN 978-80-89271-63-4

LULEI, M. 2011. *Sociálna práca v trestnej justícii a probácia*, Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2011 136 s., ISBN 978-80-8094-945-7

MATOUŠEK, O.; KROFTOVÁ, A. 2003. *Mládež a delikvence*. Praha : Portál, 2003. 336 s., ISBN 80-7178-226-2

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky , Štatistika [online] 2012, [cit. 2012-01-06]. Dostupné na internete <http://www.justice.gov.sk/stat/statr.htm>

RAJNIČ, M.: Príčiny brániace aplikácii trestu domáceho väzenia v Slovenskej republike; [online] 2011, [cit.2011-12-3] Justičná revue, 63, 2011, č. 8-9, s. 1125 – 1129 Dostupné na internete:

<http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TArticles.ascx&phContent=~/EDL/Journal.ascx&CatId=10683>

RYBÁROVÁ, Ľ., CUPEROVÁ, J., RYBÁROVÁ, D., 2009 *Metodika písania bakalárskej práce* Martin: Osveta 2009, 83 s., ISBN 978-80-8063-316-5

SOJKA, S. 2008 *Trest povinnej práce a problémy s premenou tohto trestu* In: Justičná revue . Roč. 60, č. 5 2008, s. 812-813, ISSN 1335-6461

SOTOLÁŘ, A. PÚRY, F. ŠÁMAL, P. 2000. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha. C. H. Beck. 2000, s.468, ISBN 80-7179-350-7

VÁGNEROVÁ, Marie.2004.*Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál,2004.872 s. ISBN 80 -7178-802-3 Podľa Lulei, Martin. 2011. Sociálna práca v trestnej justícii a probácia. Nitra: UKF ,2011, s.62 ISBN 978-80-8094-945-7

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava SR

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok

Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch

Zákon č.528/2005 Z. z. o výkone trestu povinnej práce

ZEHR, H. 2003. Úvod do restoratívnej justice. Preklad Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Praha : Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, 48 s., ISBN 80-902998-1-4

ŽITŇANSKÁ, L. 2012. Slovenské väznice sú preplnené, ich kapacita sa musí zväčšiť, [online] 2012, [cit.2012-4-2] zdroj : TASR, dostupné na internete <http://www.tasr.sk/10/11719.axd?k=20120203TBB02745>